BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr. 22745

REVISTĂ FONDATĂ LA 1879 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III Nr. 49 (118) 10 - 17 dec. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

Fănuş NEAGU

ÎNFRICOŞĂTOR DE MARE

Opera lui Nichita Stănescu tremură puţin în umbra urii, pentru că orice mare poet lasă în urma lui o mulţime de duşmani satisfăcuţi în ideea c-au rămas singuri şi doar câteva pâlcuri de prieteni şi de gând frumos. Dar Nichita este atât de înfricoşător de mare încât duşmanii îl vor urî până la moartea lor pitică şi neînsemnată, iar prietenii vor creşte în mari ocoale de colindători ai geniului său. Şi Sadoveanu a stat în umbră o vreme. Şi Arghezi. Şi Bacovia. Şi Blaga. Şi Barbu. Urma, firesc, la rând, Nichita. Dar steaua lui ca şi a magilor se înalţă mereu până va lua loc alături de Steaua Polară a României numită Eminescu.

Eugen SIMION

ZECE ANI DUPĂ...

Ce-a devenit Nichita Stănescu după zece ani de postumitate? În orice caz, el nu şi-a pierdut locul de lider al generaţiei 60, cel puţin în conştiinţa criticii literare. Poezia lui este în continuare citită de tineri, şi asta arată că sensibilitatea lui lirică nu s-a datat. Şi nici formula sa poetică. În ceea ce priveşte omul, ei bine, omul este mai viu decât oricând în memoria noastră. Îl evocă în fiecare an, la 31 martie şi 13 decembrie, numeroşii lui prieteni şi aceste evocări au amplificat o legendă deja existentă. Nichita Stănescu a devenit astfel un mit al existenţei poetice postbelice: cu trecerile şi petrecerile lui prin viaţă, cu prieteniile lui, cu stilul lui superb dezordonat de a fi, cu femeile pe care el le-a iubit şi de care a fost iubit, uneori cu o lungă şi loială pasionalitate, cu generozităţile şi orgoliul lui de beizadea ploieşteană. N-a scăpat nici el, bineînţeles, de procesul de demolare, fiind, e drept, pus într-o clasă care-i face onoare: Arghezi, Sadoveanu, Camil Petrescu, Preda etc. Sper ca detractorii lui, mici şi perseverenţi, să nu aibă spor. Bătrânul Nichita Stănescu le dă, oricum, insomnii acestor activişti ai suferinţei, vorba lui.

DIN PARTEA COMITETULUI DIRECTOR

Întrucât domnul Marin Sorescu, redactor şef al revistei *Literatorul*, a devenit ministrul culturii, s-a decis ca, pe timpul absenţei sale din redacţie, atribuţiile redactorului şef să fie îndeplinite de domnul Gheorghe Tomozei. În urma acestei decizii, domnul Gheorghe Tomozei, prieten şi colaborator al revistei noastre încă de la înfiinţare, a fost cooptat în Comitetul Director.

NICHITA STĂNESCU, ASTĂZI: Nicolae Breban, Mircea Ciobanu, Ştefan Aug. Doinaş, Ion Drăgănoiu, Augustin Frăţilă, Dan Laurenţiu, Mircea Micu, Mircea Tomuş, Ion Cocora

DECEMBRIE 1983. ULTIMELE ZILE de Alexandru Condeescu

„NOAPTE BUNĂ, EXCELENŢĂ“ de Valeriu Cristea

A TREIA CARAVELĂ de Iosif Naghiu

Mai semnează: Marin Sorescu, Dumitru Micu, Vasile Igna, Lucian Chişu, George Genoiu, Jeana Morărescu, Constantin Zărnescu, Radu Băieşu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CALENDAR

Concursul „Camil Petrescu“

După cum se anunţă într-un text primit de la Direcţia „Teatre“, Ministerul Culturii lansează un concurs de dramaturgie purtând numele lui Camil Petrescu. Concursul este deschis, până la 1 februarie 1944, atât autorilor consacraţi, cât şi debutanţilor. Nu sunt prevăzute priorităţi sau restricţii tematice ori de gen. Drept scop şi criteriu este enunţată „constituirea unui patrimoniu de texte dramatice de valoare şi de reală factură modernă“.

Premiul întâi se cifrează la un milion lei, cele mai bune piese, desemnate ca atare de juriu, urmând să fie oferite teatrelor spre punerea în scenă, precum şi televiziunii şi radioului. Ele vor fi de asemenea publicate în revista „Teatrul Azi“ şi li se va asigura o prezentare – eventual o traducere integrală – în limbi de largă circulaţie.

Textele pentru Concursul „Camil Petrescu“ pot fi trimise pe adresa „Ministerul Culturii, Direcţia TEATRE, Piaţa Presei Libere, nr. 1, Bucureşti“, până la data indicată mai sus. Numele autorului textului concurent va fi comunicat concomitent printr-un al doilea plic închis, care se va deschide de juriu după selectarea textelor în ordine valorică. ■

BREVIAR

„Cea mai complexă prezenţă teatrală“

Prin intermediul resorturilor culturale ale Ministerului Afacerilor Externe, suntem în posesia unei radiograme redactate de consilierul Gabriel Gafiţa şi contra-semnată de ambasadorul României la Londra, Sergiu Celac, privind „cea mai complexă prezenţă teatrală străină în Marea Britanie, cu turnee dense pe parcursul a două luni, care au făcut posibil ca cinci companii româneşti să se afle concomitent sau la intervale minime în Regatul Unit“. E vorba de Teatrul Naţional din Cluj-Napoca, de Teatrul Maghiar de Stat din aceeaşi localitate, Teatrul Naţional din Craiova, Teatrul Levant şi Teatrul Odeon din Bucureşti. Ele au prezentat cu succes, la Glasgow, respectiv, spectacolele „Lecţia“ de Eugen Ionescu, în regia lui Mihai Măniuţiu, „Cântăreaţa cheală“ de acelaşi autor, în regia lui Gabor Tompa, „Phaedra“, cu un text adaptat şi în regia lui Silviu Purcărete, precum şi fragmente de teatru experimental.

A avut loc cu aceste prilejuri şi un seminar de teatru româno-britanic, la care au contribuit, printre alţii, regizorul Gabor Tompa, directorul Teatrului Odeon, Alexandru Dabija, Corina Şuteu, directoare la „Theatrum Mundi“ şi alţii. ■

Errata

În articolul „Columna 1 Decembrie 1918“ de Marin Sorescu, **Literatorul** nr. 48, pag. 1, rândul 1, coloana 1, se va citi: „Ca român, două lucruri îmi răscolesc toată fiinţa“, iar rândul 2, coloana 2: „Alba Iulia, care a durat aproape două mii de ani...“.

TUR DE ORIZONT

Revista „Cronica“ - ca fiinţă şi reprezentare

Se zice că interviul este genul gazetăresc cel mai abordabil. Nu-ţi trebuie prea mult talent, cât perseverenţă. Este suficient să pui o întrebare (Cum vă simţiţi? Cu ce ocazie prin ţara noastră?) şi să aştepţi. E uşor să pui întrebări, dar incomparabil mai greu e să răspunzi, mai ales când îl ai în faţă pe Gabriel Avram de la revista ieşeană *Cronica*, aşa cum a păţit în numărul 20 tânărul regizor Ovidiu Lazăr. Dacă la prima întrebare te mai descurci cât de cât: „Cum vă simţiţi ca deschizător de stagiune? Aţi mai deschis vreodată vreo stagiune?“, ce te faci când amicul te înghesuie indecent în coloanele revistei somându-te de la obraz: „Vă rog să vă faceţi autoportretul. Ca fiinţă şi reprezentare“. Ca fiinţă şi reprezentare? Dacă Ovidiu Lazăr ar fi fost Schöpenhauer, ar fi trebuit să-şi dea imediat demisia de la teatru pentru a avea timp să scrie o carte cu acest titlu. Sigur că un interviu are o mare doză de complezenţă. Chiar dacă ziaristul e începător şi nu ştie să pună întrebări, până la urmă, într-un fel sau altul, lucrurile se aranjează. Toate au însă o limită. Interviul publicat de către revista (literară?) *Cronica* nr. 20 este una dintre ele. Nu numai că interviul nu e semnat, dar după o serie de patru întrebări năucitoare ale lui Gabriel Avram, intervine hodoronc-tronc un oarecare Traian Mocanu, care îl încuie efectiv pe regizor şi pe noi, cititorii, deopotrivă: „Surâsul acţionează asupra figurii umane cu cei 17 muşchi ai faciesului, tragismul cu 33 de muşchi. În ce postură vă aflaţi? „Trebuie să recunoaştem că, citind o asemenea inepţie, ne-a cuprins revolta. La o asemenea întrebare nu se poate răspunde decât într-un singur fel: cu două perechi de palme. Cineva ne povestea că, într-un autobuz 331, un beţiv s-a apropiat de el, întrebându-l cu toată politeţea: „Nu vă supăraţi, domnu', autogara la ce oră e ?“ Preferăm interviul din maşina 331, decât cel apărut în revista *Cronica*.

Numărul 20 al revistei ne mai prilejuieşte şi alte constatări neplăcute. Dincolo de aspectul cenuşiu (şi la propriu, şi la figurat), *Cronica* pare să nu ştie nici la această oră cui se adresează. Scriitorilor, în nici un caz. Impresia este că revista apare în virtutea inerţiei. O inerţie de cel puţin 45 de ani. Tovarăşul Ispas de la secţia de presă c.c. trebuie să fie încântat. Singura diferenţă între vechea şi noua *Cronică* este faptul că direcţiunea revistei a schimbat pagina dedicată tradiţiilor luptei muncitoreşti cu o la fel de plicticoasă pagină despre sovietizarea Universităţii ieşene în vremea regimului comunist. Concluzia articolului este cel puţin neserioasă: „Practic, se dovedeşte dificil de indicat astăzi care au fost procentajele exacte în cadrul dublei subordonări a instituţiilor de învăţământ superior, ingerinţele regionalei PMR în activitatea Universităţii, uneori în chestiuni dintre cele mai mărunte, fiind deja cunoscute şi dovedite“. Dacă lucrurile sunt greu de dovedit sau ele sunt deja cunoscute, la ce bun să mai abordezi un asemenea subiect?

Aşa cum e concepută şi scrisă, *Cronica* e genul de revistă pe care e bine să o citeşti cu un sfert de oră înainte de a te culca. Efectul este aproape instantaneu. E suficient numai să parcurgi titlurile: „Al. Averescu între legendă şi adevăr“, „Legendele de la Piatra Teiului“, „Gramatica textului - implicaţii didactice“, „Moştenirea Văcăreştilor la cea de a XXV-a ediţie“.

Şi încă ceva. Cum poţi să publici o pagină omagială, dedicată regretatului actor Teofil Vâlcu, având ca supratitlu: *Personalităţi accentuate?* Sintagma cu pricina aparţine, după câte ştim, lui Karl Leonhard şi ea desemnează, cu o formulă politicoasă, toţi creatorii care au avut probleme de echilibru mintal. Deci, nişte bolnavi psihic mântuiţi prin creaţia lor. Din respect pentru adevăr, trebuie să spunem că Teofil Vâlcu a fost, în ultimii săi ani de viaţă, doar orb. De aici până la psihopatologie e o cale mult prea lungă. Ştefan Oprea o parcurge rapid şi fără complexe. Păcat. Teofil Vâlcu merita mai mult.

Dl. Iorgulescu indecis

Aparent, Mircea Iorgulescu are dreptate în textul său apărut în *Dilema* nr. 43: Rămânând ministru, Petre Sălcudeanu i-ar fi făcut fericiţi pe mulţi gazetari. „Dându-şi demisia, a produs un şoc. I-a frustrat. Plăcerea de a scrie la gazetă cuvintele chiloţi, şliţ şi prohab ori de a le rosti în gura mare în Parlament a luat sfârşit“. Ironia dlui Iorgulescu surprinde grosieritatea stilistică din presa noastră. Deşi mai toţi se înghesuie să arate cu degetul spre „România Mare“, stilul impus de revistă şi de al ei căpitan este, de fapt, pe cale de a se generaliza.

Observaţia este - aşa cum spuneam - corectă, nu şi analizată. Mai puţin corectă dar analizabilă este atitudinea dlui Iorgulescu. Prins în jocul ironiei, domnia sa sfârşeşte prin a se lua în serios. Când scrii: „Demisia lui Petre Sălcudeanu a surprins şi a dezamăgit dintr-un motiv mult mai simplu: pentru că s-a produs“, asta trădează de acum un adânc şi omenesc regret. De altfel, întreg articolul face echilibristică pe lama neiertătoare a indeciziei. Că avea sau nu dreptate, dl Iorgulescu ne-a demonstrat până acum că posedă ştiinţa supunerii directe şi clare. În articolul sus-amintit nu o face, lăsând impresia că se ruşinează de propriile lui sentimente. Ca un elev debutant în ale intimităţii vieţii, dl Iorgulescu formează decis numărul iubitei, pentru ca, auzindu-i vocea, să schimbe brusc subiectul. Ţinând cont de vârsta şi experienţa lui, ne-am fi aşteptat să procedeze ceva mai bărbăteşte şi mai... critic.

Români din toate ţările, uniţi-vă!

Deşi apare la Londra şi în condiţii grafice deosebite, revista *Românul liber*, nr. 10 este destul de cenuşie: foarte multe scrisori din ţară şi din străinătate şi un energic protest al dlui Nicolae Raţiu, care consideră că promovarea tatălui său, dl Ion Raţiu, în funcţia de vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor este o manieră subtilă a Puterii de a-i închide gura. Sincer vorbind, mulţi parlamentari şi-ar fi dorit o asemenea sancţiune.

Deosebit ni s-a părut un interviu cu dl Ştefan Mandel, om de afaceri român din Australia, care pretinde că a descoperit un sistem de a câştiga la loterie, cu banii câştigaţi dorind să creeze un soi de falanster tocmai în Gibraltar. Dacă lucrurile stau aşa, România nu trebuia să lupte pentru clauza naţiunii celei mai favorizate, ci pentru a-l invita pe Mandel la Bucureşti. Să-l invite şi apoi să nu-i mai dea voie să plece. Costurile tranziţiei ne afectează pe toţi.

Un gust amar ne-a lăsat polemica dintre preotul Mihai Caităr din Münster şi alţi români din California sau Australia. E vorba de acuze reciproce de colaboraţionism şi legături cu securitatea, de insinuări şi jigniri personale. Sigur că ziarul îşi face datoria de a respecta dreptul la replică dar, peste toate, rămâne un sentiment dezolant al dezbinării. Faptul că de două secole ne dăm reciproc în cap nu mai poate fi explicat prin diversiunea securităţii. În definitiv, şi ungurii şi polonezii au traversat aceeaşi neagră perioadă comunistă. Cu alte rezultate, însă. În ciuda problemelor rămase încă în litigiu (cele religioase, de pildă) singura soluţie rămâne tot unirea. Ne pare extrem de rău, dar constatăm că am rămas la acelaşi ideal de la 1859. Români din toate ţările, uniţi-vă! În acelaşi număr 10, se poate citi un interesant profil literar-artistic al Reginei Maria, semnat de maior (r), veteran de război, membru al Societăţii Ziariştilor din România şi membru al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, prof. Octavian Ungureanu.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

ACADEMICA

Înfiinţată (încă din toamna anului 1920) şi condusă la început de marele arheolog Vasile Pârvan, fosta *Şcoală Română* de la Roma - unde, printre mulţi alţii, au studiat şi s-au afirmat personalităţi proeminente precum G. Călinescu, Eugen Drăguţescu, Al. Busuioceanu, George Uscătescu; istoricii şi arheologii C. Daicoviciu, Emil Condurachi, D. M. Pippidi, Radu Vulpe, M.Berza, D. Tudor, Dinu Adameşteanu etc; filologii Al.Marcu, Şt. Bezdechi, I. I. Russu, Claudiu Isopescu etc. ; arhitecţii Grigore Ionescu, Zoe Băicoianu, Ştefan Balş şi alţii - actuala **Accademia di Romania in Roma** cunoaşte, după 1991, de când „direttrice“este Doamna Prof. Acad. **Zoe Dumitrescu-Buşulenga**, vicepreşedinte al Academiei Române, o activitate ştiinţifică, artistică şi diplomatică de excepţie. (Arheologul Dinu Adameşteanu, de pildă, la primirea titlului de membru de onoare al Academiei Române, mărturisea că re-descoperirea României se datorează reluării vizitelor sale la „Biblioteca Romană“din Valle Giulia.)

Între multiplele „întâmplări“de cultură găzduite de **Accademia** de la Roma, se numără şi participarea sa la decernarea **Premiului „Unione Latina“**, în zilele de 17-19 noiembrie 1993, pentru literatură romanică. Organizată de Preşedintele Consiliului de Miniştri, Ministerul de Externe şi Ministerul Instrucţiunii Publice - din Italia, această manifestare a avut ca punctum terminus Accademia di Romania, unde criticul de artă **Dan Hăulică**, membru corespondent al Academiei Române, ambasadorul României la UNESCO (Paris), ca preşedinte al Juriului, a înmânat Premiul „Unione Latina“pe acest an scriitorului spaniol **Gonzalo Torrente Ballester**, distins, anterior, în ţara sa, cu Premiul „Cervantes“.

În prezidiul festivităţii, alături de membrii Juriului şi printre cei ce au luat cuvântul, s-au numărat **Giorgio Radiati** (Ministerul Afacerilor Externe al Italiei), **Stefano Rolando** - director general al Departamentului de Informaţii al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri al Italiei, acad. **Zoe Dumitrescu-Buşulenga**, direttrice dell 'Accademia di Romània in Roma. Cu această ocazie, s-a deschis şi o Expoziţie de artă plastică românească, cu lucrări din creaţia lui **Viorel Mărginean** şi **Gheorghe Anghel**.

Printre participanţii la această manifestare de „suflet romantic“(peste 300 de persoane), s-au aflat ambasadorii la Roma ai Franţei, Elveţiei, Braziliei, Uruguay-ului, însărcinatul cu afaceri al Spaniei, alţi numeroşi diplomaţi din ţările de limbi romanice.

... a fost o reuşită „sărbătoare a latinităţii“, în cadrul căreia laureatul Premiului „Unione Latina“, într-un discurs - zic martorii oculari - de „uimitoare frumuseţe“, a legat cu măiestrie soarta Spaniei sale natale cu cea a României, tot o fiică - zicea el - a „ibericului împărat Traian“.

Fănuş BĂILEŞTEANU

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 49 (118) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU
GHEORGHE TOMOZEI

Redacţia:
Lucian Chişu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori şefi adjuncţi
Radu Băieşu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
Valerian Sava
-redactori
Mihai D. Popescu
-machetare şi secretariat
Vasile Blendea
-fotografie

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din intreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este inscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 2046. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată: Eugen Maţotă

©JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

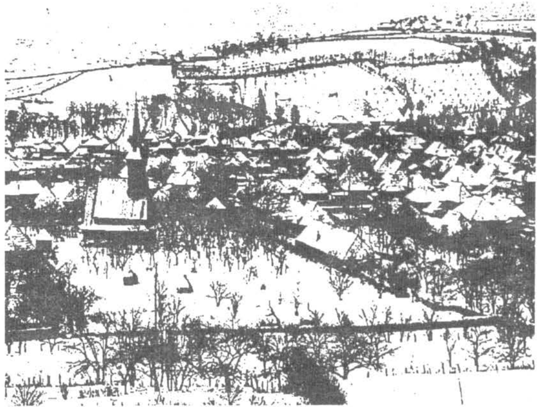
https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Jurnal intim

A apărut de curând Jurnalul lui Radu R. Rosetti, istoric militar, fiul scriitorului și memorialistului Radu Rosetti... Fiul, urmând tradiția familiei, are și veleități literare (narațiunea *Cinicul*), dar mai cunoscut este de specialiști prin scrierile sale despre armata română (*Parte luată de armata română în războiul din 1877-1878*), 1926; *Essais sur l'art milita ire des roumains*, 1935; *Garda Națională*, 1943), prin monografia *Familia Rosetti*, I-II, 1938-1940 etc.) și cele două volume de memorii. Participase la primul război mondial și are în deceniile ce urmează o vastă activitate de organizator (este șeful *Crucii Roșii* din România, și, timp de zece ani, conservatorul Bibliotecii Academiei Române). Născut în 1877, Radu R. Rosetti se trage dintr-o familie celebră, cu câțiva domnitori în Valahia și Moldova, cu mari demnitari și cărturari. Prin soție, se înrudește cu Brătienii, iar prin

preocupările și felul său de-a fi ajunge să cunoască aproape toată lumea politică și culturală din epocă. Este prieten cu Berthelot și, când vine la București, generalul locuiește în casa fostului său colaborator. Istoricul militar comunică relativ ușor și fără incidente cu marele și imprevizibilul Nicolae Iorga, stă de vorbă în mai multe rânduri cu Mareșalul Ion Antonescu, are relații normale cu Goga, ia de două ori pe lună masa cu membrii secției de istorie a Academiei Române etc. Succesele nu-l ocolesc, dar și nenorocirile. În 1917 e ales membru corespondent al Academiei Române, în 1934 membru titular, în 1941 este ministrul școalelor în Guvernul Antonescu, în 1946 este arestat, apoi eliberat, din nou închis în 1948 și inculpat. Moare în închisoare.

De la acest brav ofițer și istoric au rămas fragmente dintr-un jurnal mai vast, pierdut în împrejurările tulburi de după cel de-al doilea război mondial și, parțial, regăsit în anii din urmă. Paginile publicate acum acoperă anii 1938, 1939, 1940, 1942 și 1943. În introducere sunt reproduse și câteva însemnări din 1935. Lipsesc, din păcate, notele din 1941, anul intrării României în război. Cât este, jurnalul intim al lui Radu R. Rosetti este interesant ca document de epocă, și, într-o mai mică măsură, ca expresia unui destin existențial. Este o agendă cu date seci și comentarii scurte, fără culoare. Sunt informații în stil de proces-verbal, fără complicații literare și fără miză intelectuală: „prezidat adunarea generală a Cooperativei funcționarilor Academiei", „expediat lăzile cu tezaurul bibliotecii la Câmpulung", „citit *Amândoi* de Liviu Rebreanu; nu-mi place", „dejunat cu Safta", „Ion al Ioanei are rubeolă", „ce geniu mai este și Hasdeu", „criza lui Radu e pe trecute-lea", „Lupaș a escrocat Academia cu prețul unui bilet de vagon lits" etc...

Este, aparent, stilul *însemnărilor zilnice* ale lui Maiorescu. Curios, lui Radu R. Rosetti nu-i plac: „isprăvit de citit volumul II din *Însemnări zilnice* ale lui Titu Maiorescu; câteva lucruri interesante, unele inedite dar totul înecat în lucruri zadarnice". Există, se înțelege, o mare diferență între cele două jurnale. În spatele unuia (Maiorescu) este o mare personalitate și un destin intelectual complex. Cel de al doilea este un istoric militar cu vaste relații sociale și care duce o viață ordonată, previzibilă, fără complicații în câmp spiritual. Este, indiscutabil, un om serios, loial față de oamenii pe care îi frecventează și față de valorile în care crede. Jurnalul este cartea de vizită care îl exprimă perfect și valoarea lui documentară este în afară de orice discuție. Aproape de oamenii politici importanți și în mijlocul academicienilor, Radu R. Rosetti vede multe și aude multe. Discuțiile le notează în mod telegrafic în caietele sale intime. Cititorul de azi își poate face, urmărindu-le, o idee despre atmosfera clasei politice din preajma și din timpul războiului, precum și despre ciocnirile din interiorul Academiei. Autorul rămâne, ca naratorul din romanul auctorial, discret în spatele evenimentelor. Evită însemnările prea intime și, când este vorba de viața spiritului, notează sec: am citit cartea cutare, mi-a plăcut sau nu mi-a plăcut, am discutat cu N. Iorga care tună și fulgeră împotriva lui P. P. Panaitescu. Atât. Valoarea acestor stenograme este dată de ceea ce ele comunică din sfera istoriei imediate. Pe 5 februarie 1938, Goga prezintă la radio programul Guvernului și, ascultându-l, diaristul scrie: „vorbărie curată și afirmații nerușinate, ca acele vorbind de moralizare, când niciodată nu a avut loc un asemenea târg de conștiințe ca acum." Este clar, generalul nu-l simpatizează pe Goga și nici pe regele Carol al II-lea care l-a adus la putere. Înregistrează fără ocoluri opinia lui („grea și mare e răspunderea regelui, căci el e vinovat de aducerea la putere a lui Goga") și trece mai departe, fără a aduce dovezi și fără a face analiză: Maniu „petractează cu Corneliu Zelea Codreanu" (13 februarie), regele vrea să schimb constituția și cronicarul, ostil, se vaită în jurnalul său de taină: „biată țară! unde a adus-o Carol al II-lea!" Conflictul cu monarhul este puternic. Când Carol al II-lea vine la Academie, urmașul lui Antonie Rosetti și al lui Manoil Geani Rosetti absentează ostentativ, iar când află cât au costat amenajările la palatul regal (495 milioane lei), e de-a dreptul indignat: „câți bani aruncați". Este exasperat de „lichelismul general, de necinstea și nepriceperea celor care ne conduc" (suntem în 1939) nu simpatizează Garda, la început este și împotriva nemților, apoi, când armatele ajung dincolo de granițele Basarabiei, istoricul are alte griji... Citește, printre evenimentele politice și academice, *Enigma Otiliei* și romanul îi pare „prea lung, prea multe personaje urmărite de aproape; material din care se puteau face mai multe romane", citește și *L'Espoir* de Malraux și-i place („puternice și roditoare descrieri de scene din războiul din Spania"). Când moare (7 mai 1938) Octavian Goga, înregistrează faptul fără emoție: „la ora 15, radio anunță încetarea din viață a lui Goga"... La fel arestarea lui Nae Ionescu („Și Nae Ionescu a fost arestat ca fiind din Garda de Fier") sau începerea războiului germano-polon (1 sept. 1939).

Diaristul ia faptele așa cum sunt și face neutru cronica unei zile. Numai când e vorba de oameni urmașul domnitorilor moldo-valahi lasă să-i scape adjective infamante. Cutare academician este lichea și-l lingușește pe rege, altul nu se spală și miroase urât în aula Academiei. La 14 februarie 1940 Radu R. Rosetti îmbracă, de probă, uniforma Academiei, la 19 febr. „îi trage o gură" unui coleg care scrie năzbâtii în *Universul*, pe 10 martie ia ceaiul cu George Enescu și nevastă-sa. Safta, fiica diaristului, naște un băiat și diaristul consemnează evenimentul fără alte comentarii. În trenul ce-l duce spre Constanța isprăvește (22 martie) lectura romanului *Familia Buddenbrook* și, într-o propoziție seacă, comunica opinia naivă: „în câteva cuvinte autorul îți descrie un personagiu sau o scenă, așa parcă le vezi în fața ta." Atâta inocență impresionează. Trece apoi la nepotul lui Varlam care e bolnav de varicelă și de aici la părerea lui Rebreanu despre Crainic. Părerea este, se poate bănui ușor, catastrofală. Apoi: Gusti nu-i un bronz, Rădulescu-Motru e versatil, iar Antipa, ei, bine, Antipa e pur și simplu „lichea".

Academicienii, în genere, par generalului lipsiți de caracter. Imaginea nemuritorilor nu-i, oricum, idilică. Iată o scenă: „După amiază ședință. Vine și Iorga care a fost bolnav până acum. Mai târziu decât dânsul sosește Caracostea (Iorga nu l-a apreciat niciodată și acum e foc pe dânsul că a fost în Germania să facă conferințe, cheltuielile fiind plătite de nemți) care spune ziua bună lui Iorga. Acesta-i întoarce spatele; Caracostea insistă; Iorga-i spune lucruri tari; Caracostea se milogește; Iorga îl repede. Scenă penibilă. Sadoveanu-mi vorbește de intriga contra mea; crede că voi fi reales. Îi spun condițiile mele. Deodată o lovitură de teatru. Gusti, ales în comitetul bibliotecii, zice că semnează și el raportul bibliotecii".

Alte însemnări se referă la aceeași elasticitate morală, la dorința de parvenire, la oportunismul feroce al intelectualilor. Unde-i spiritul? Unde-i știința acestor oameni, totuși, de carte? Aceste elemente nu pătrund în jurnalul severului Radu R. Rosetti. Pătrund, în schimb, copios cancanurile. Dna Cancicov, scriitoare și nevastă de ministru (el însuși, aflăm, membru al Academiei Române!) spune dnei Elise Brătianu, cumnata cronicarului, că dna Antonescu „are pe Ică de amant, dar că acesta e atras acum de o doamnă Kerci, născută Pociovălișteanu sau așa ceva. Ce murdărie" – încheie diaristul acceptând informația. Citește pe Basil Munteanu, istoric literar și comparatist reputat, și este pur și simplu enervat că acesta a putut proslăvi pe unii filozofi-poeți ca „de-alde Blaga" al cărui scris el, unul, nu-l înțelege. Iar dacă nu-l înțelege înseamnă că nu are valoare. Cere să fie primit în audiență de Ion Antonescu pentru a-i propune să fie ales membru al Academiei și acesta refuză. Dovadă de luciditate și bun simț din partea Mareșalului.

Tradiția de a invita pe oamenii politici la Academie este, deci, mai veche. În fine, istoricul militar sceptic față de *Enigma Otiliei* citește *În sat la bunica* de doamna Maria Fotino Barbacioru și este încântat: „mi-a plăcut mult; autoarea dovedește o bună cunoștință a obiceiurilor locale (...), povestește simplu și bine, are imagini reușite și un foarte bogat vocabular local."... Insistă pe lângă Sadoveanu pentru a citi importanta operă a doamnei Barbacioru...

Cam acestea sunt lecturile și gusturile severului și, după cum reiese din documentele reproduse în jurnal, foarte destoinicului general. Nu-i un om fără cultură, este numai un militar format în sensul tradiției, onest și inimos, bun organizator, refractar prin educație și natură față de modernitate. Bun patriot, el se luptă să salveze valorile Bibliotecii Academiei, este îngrijorat de starea armatei, respectă instituțiile țării și vrea corecta lor funcționare, pune umărul acolo unde-i nevoie etc. În însemnările intime este, s-a văzut, necruțător cu slăbiciunile morale – reale sau închipuite – ale colegilor săi. În fond, Radu R. Rosetti procedează și el ca mai toți memorialiștii și *diariștii* români: protocolari în viața publică, se defulează în caietele secrete. Nu fac excepție nici scriitorii mari ca Rebreanu și Camil Petrescu. Impresia nu este din acest punct de vedere favorabilă. Cine vede în viața academică românească numai lichelism și intrigă măruntă nu vede, în mod sigur, esențialul. Execuțiile și portretele lui Radu R. Rosetti n-au nici măcar scuza talentului literar, dacă talentul poate fi, în astfel de situații, o scuză valabilă.

Valoarea jurnalului său trebuie, atunci, căutată în altă parte și anume în informațiile inedite despre viața socială. Discuțiile cu generalul Ion Antonescu sunt interesante, datele despre mișcarea legionară (mai ales aderența ei în rândurile aristocrației românești) sunt, de asemenea, prețioase. Și observațiile despre viața internă a Academiei Române (manevrele candidaților, grupurile de presiune, orgoliile rănite și răzbunătoare, schimbările de atitudine în funcție de interese) sunt de multe ori pline de miez. Jurnalul intim rămâne la acest prim stadiu și nu atinge resorturile mai intime ale ființei. ■

ORBITĂ

Repeți și repeți și repeți
acesta e vis căci peste ochi s-au lăsat
zdrențele unui anotimp de smoală
limba e moale, limba e smoală
crește-n adâncuri floarea de boală:
Cine mai vine peste ruine
Să mai întrebe azi despre tine?
Soarele negru roade pământul
crește nisipul precum cuvântul
beat de miresme în fraza uitată.
Cine mai vine să limpezească
astă orbită plină de iască
astă pecingine Dumnezeiască
astă pecingine Dumnezeiască?

(1987)

Vasile IGNA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Marele risipitor

Nichita Stănescu
TÂNJIRI CĂTRE FIRESC
(cuvânt înainte de Aurel Covaci notă asupra ediției de Ioanid Romanescu)
Ed. Princeps
Iași, 1993

Concepția potrivit căreia integralismul operei unor autori importanți privește tot ce aceștia au scris planează în vremea din urmă asupra lui Nichita Stănescu, de la a cărui neașteptată dispariție s-au împlinit 10 ani. Teoria, vehiculată și în alte situații cu mult înainte, are partizani și contestatari. Fiecare din tabere se bizuie pe o seamă de argumente demne de a fi luate în seamă. Înainte de a le introduce în discuție trebuie să semnalăm apariția, în primăvara anului '93, a volumului de versuri *Tânjiri către firesc* construit destul de subțire, din versurile „ocazionale" scrise de poet în casa familiei Covaci. Inițiativa reprezintă un act de temeritate într-o perioadă când poezia lui Nichita Stănescu cunoaște o stare inflaționistă, ce riscă să

denatureze „imaginea" poetului. Pe de altă parte, nu e mai puțin adevărat că puțini creatori, dintre cei care-și încredințează azi versurile unei edituri, pot atinge valoarea versurilor cuprinse în *Tânjiri către firesc*. E iarăși, adevărat că puține dintre aceste versuri ating valoarea poeziei lui Nichita. Iată un paradox în interiorul căruia se poate construi la nesfârșit, mai ales că însuși poetul spunea odată, de mult, că se consideră a fi autorul a numai câtorva... poezii. Prin urmare, spiritul său critic atât de selectiv, este ocolit în această situație dintr-un motiv străin lui. Discuția devine oțioasă dacă luăm în calcul numărul poeziilor „ocazionale" scrise de Nichita Stănescu. Ele se ridică la câteva mii. Vor fi publicate, mi se pare, foarte probabil, însă nimeni nu ne va convinge că dorința aparținea poetului și nu orgoliului destinatarilor. Ele încetează de a mai fi simple flori presate între filele unei cărți, amintiri dragi sau plăcute. Nichita Stănescu nu era, după cum am aflat de la unul dintre biografii și îngrijitorii operei sale, foarte încântat de vânătorii de manuscrise, în imaginea cărora își vedea supralicitată, poate prea devreme, postumitatea. Însă dincolo de argumentele teoretizatoare, istoria a vrut altfel, și evidența acestor apariții nu mai poate fi ignorată. Versurile s-ar putea situa în secțiunea unei addende care să intereseze în primul rând pe specialiști, versurile de această factură reînnodând, la cerințele secolului pe care îl trăim, modelul mai vechi al albumului de amintiri. Cum era de așteptat, cele mai multe sunt dedicate și exprimă respirările poetice ale lui Nichita Stănescu, starea permanent lirică ce i-a însoțit prea scurta existență. Evident, întâlnim în ele celebrele fulgurații poetice, acele împerecheri memorabile de cuvinte și, poate, mai puțin, o concepție a întregului poeziei. Ivite sub imperiul clipei, al impactului acesteia cu existența tradusă cu rapiditate în stare poetică, de inspirație continuă: „Putrezește carnea în jurul sâmburelui/ A alcool miroase toamna/ Ca un cui din palma lui Isus, astăzi/ Ziua mă înșeală, doamna,/ Suflă clipa peste mine/ ca și cum eu aș avea un chip?.../ De pomană mai am aripi de Arhanghel,/ timpul nu se zboară/ dânsul zboară în noi./ De m-aș fi născut vreodată,/ mamă, n-aș fi vrut să fiu" (*În strictă trecere* – lui Aurel Covaci).

Foarte nimerit mi se pare titlul volumului, fiindcă poeziile reprezintă desigur „tânjirea către firesc" a celui care a îmbrăcat, ca Nessus, o cămașă, dar pe cea a poeziei. Nu pot încheia înainte de a aminti cuvintele regretatului Aurel Covaci, care încredințând versurile tinerilor editori ieșeni, s-a gândit că, în preajma aniversării nașterii poetului (în luna martie a.c.) oameni precum Nichita, „nu se plâng ci se glorifică". Și pe cel ce semnează postfața, poetul ieșean Ioanid Romanescu, care declară cu franchețe, din iubire pentru Nichita Stănescu: „Dacă – pentru ansamblul ediției – vreunii critici sau istorici literari vor avea motive să mă admonesteze (și vor avea, că doar totdeauna am stat de-a curmezișul), „încasez".

Publicarea volumului perpetuează paradoxul, anume că Nichita Stănescu e un poet prea important pentru a ne refuza aceste ocazii ale mai bunei sale cunoașteri dar și prea mare pentru a fi nevoie de a adăuga „frimiturile" festinului poetic oferit generos timp de câteva decenii.

Lucian CHIȘU

Păsări de lemn

Ion Mureșan
POEMUL CARE NU POATE FI ÎNȚELES
Ed. Arhipelag,
Tg. Mureș, 1993

„Îngerul vorbește în mine cu voce de broască/și cu voce de pasăre..."

Pentru Ion Mureșan poezia e mai tare decât el. „Iapa asta călărită de zeu". Ce mai poate face poetul? „O înșiruire potrivită de erori... o armonizare cât de cât a erorilor". Facultatea lui dominantă, tiranică este privirea. „... vine spre noi cu o găleată ruginită în mână/ și ne arată, pe fundul ei, printre bulgări galbeni, /.../ cum sare, cum se zbate, cum se rotește înnebunit/ un ochi mic, negru, răutăcios. " (*Grup de bătrâni lângă casa poetului)*. Sau: „... ochii mei atâta de mici încât privirea/ cum nu poate ieși prin ei/ iese prin piele ca o spumă roză". Dar mai ales: „Limba verde și despicată iese dintre pleoape..." (*Poem de vară*). De altfel și portretul de pe ultima copertă ne arată, așa cum stă cu ochii închiși, un (nou) Homer orb.

Viziunile sunt atât de puternice încât nici chiar poetul nu le poate înțelege. Deși „poemul care nu poate fi înțeles" trebuie oferit, totuși, semenilor. Ba chiar ei o cer. Pe o banderolă roșie introdusă în carte citim: „De peste zece ani toată lumea întreabă când apare a doua carte a lui Ion Mureșan. Iat-o!" Transcrierea poemelor deja văzute este dureroasă: „iar gura mea se apropie de poezie ca de un snop de urzici..." Ba chiar frizează nebunia: „Apoi blândele, prăfoasele arhive ale ospiciilor/ unde am cercetat semnele inventate de nebuni, unde am întocmit o mare istorie a lor/ pe care scriind-o în chiar semnele acelea uscate/ nici eu vreodată nu am putut-o citi./ De aceea am cuprins-o în poemul care/ nu poate fi înțeles." Și : „*văd*/ înghesuit în gluga nebuniei...". Conștientizarea condiției sale – „Plângem cu lacrimi de sânge/ *căci nu toate sunt inexprimabile și nici toate exprimabile*" (s. I. M.) Viziunile devin, datorită intensității, înspăimântătoare: „În zori o călărire pe vierme... E ca și cum ar ieși de sub pleoapă și m-ar privi în ochi/ cu ochii lui roșii și triști"; «Eu sunt sufletul tău/ încalecă!» Mie numi este frică de el, ci de viziunea mea..."

S-ar putea spune chiar că poezia este lucrul diavolului în cazul lui Ion Mureșan. Un poem – tradus și în engleză, pe lângă altele, la sfârșitul volumului – se numește chiar „Convorbiri cu diavolul". Dar evident, diavolul este chiar poetul; „străinul despre care se vorbește cu dispreț (adică eu)/ poate sta la masă lângă străinul despre care se vorbește cu iubire (adică eu)..." „Iar diavolul n-a fost nicicând mai bine înfățișat: era verde ca gușterul."

Fiecare poem este o plângere tragică, de multe ori explicită, motivată – „Oh, dă-ne nouă puterea să plângem/ științele nu mai înfloresc/ artele, pe mari porțiuni, se usucă." Viață otrăvită de poezie".–

„Sub tichia nebunului întinsă cât pajiștea mării/Sfârâie și toarce molcom mașinăria sorții."

Cât e de viabilă o astfel de creație? "Legile naturii și-au înfipt colții în/ imaginația mea." „Cântecul acesta e pe jumătate putred"

Poezia lui Ion Mureșan este o realitate (trecută prin imaginație) la care a ajuns prin... uitare. „Tot ceea ce am uitat... Lucruri și fapte pe care dinții nu le-au putut roade/... pe care gheare neobosite le scot din baia de acid a memoriei.../ numai din aceste se poate constitui cu adevărat o lume nouă."

Ce poate face această scriere? Să provoace, să-i ispitească pe oameni la (o) vindecare. Ce să facă poetul după scrierea lui?„... și aproape bătrân, aproape gârbov,/ cu aureola împăturită sub braț,/ mă așez la rând, după sute și sute de oameni,/ să pot vedea și eu, măcar spre sfârșitul zilelor mele,/ poemul tămăduitor,/ poemul care nu poate fi înțeles."

El însuși simplu martor, executor al creației, încercând s-o înțeleagă el însuși: „... un lup cafeniu, un umed sub sălcii/ se învârtește în cercuri mici (agresivitatea?)!..." ... După ce a bâjbâit în căutarea cuvintelor, poetul caută, după puterile lui, o explicare a imaginilor.

Aparent subminate de nebunie, de efortul (trans)scrierii, de întrebări fără răspuns etc., „probleme foarte importante pentru acest suflet chinuit", poemele lui Ion Mureșan sunt unele din cele mai solide realități ivite în ultimii ani în poezie.

Un "Poem de dragoste" este un adevărat „cântec tragic" (klagende lied) à la Mahler în câteva versuri.

Atât de adâncă, încât devine periculoasă – „descrie ridurile unei *răni din viitorime* și începi să râzi nestăpânit când *ceafa îți sângerează în oglindă". (s.n.)*

Ion Mureșan a cunoscut spiritul, atunci când „Lucrarea minții e lucrarea unei păsări de lemn". Dar poezia sa, expresie a crizei culturii, când cultura nu-și găsește receptorii (receptarea). Sau ea, poezia, nu e capabilă acum să-și creeze un public.

Alexandra VOICU

Frumusețea nepăsătoare

Alexandru Mușina
ALEEA MIMOZEI NR. 3
Ed. Pontica
Constanța, 1993

Această carte este o probă de felul cum se poate ajunge zeu aici, pe pământ, pe Aleea Mimozei nr. 3. „Ai diavolului, nu. Nici ai divinității. // Doar ai clipei: încăpătoare /Ca o valiză, ca o cisternă, ca un muzeu. /Dar nu-ți fie teamă, nimeni nu moare! /Nici măcar eu."

Este extraordinară ușurința cu care autorul, pornind de la „întâmplare", să tragă din ea un fir care să-l conducă / înalțe la ...poezie. Zei de o clipă. Poate nici atât: „Iar frumusețea e atât de nepăsătoare, /Încât doar în somn o poți poseda." O poezie concretă, aproape palpabilă - dar, în final, dovedindu-se totuși evanescentă, cu atât mai mult cu cât sub fiecare imagine o idee generoasă palpită.

Cartea este ca povestea unui obișnuit, chiar dacă scrie poezii, în această lume „kitsch" în care crearea frumosului nu-i mai poate provoca autorului decât (o cronică) melancolie. Încercarea lui nu este totuși gratuită: „... reconstitui fotografia/ Acelui altcineva." Propria părere a autorului dintr-un autograf nu e doar semn al modestiei - „această biată carte".

Sexualismul din aproape fiecare poem este transgresat... frumos. Pentru că „Totuși scriu/ Despre singurul lucru ce nu există. ...// Dar el e singurul important." Totul în viața lui e reperabil: maestru/ idol i-a fost Pero Zubac. E deja posesorul unei filosofii și al unei poetici, evident filtrate în versurile sale. Versuri memorabile, imagini superbe, intuiții bine formulate încastrează poemele în aerul lor de legendă, adeseori cu iz tragic. Toate poemele nu există decât pentru că există și iubirea, decât pentru că iubirea poate dispărea, decât că iubirea e schimbată. Astfel, o întrebare abisal/ subminată pentru creator - „La ce-ți folosesc/ Multele semne/ pe care/ Le vor citi vietățile fericite ale viitorimii..." - apare pentru că iubita l-a înșelat.

Un vers post(sincron) danielbănulescian - „Am fost/ premiantul trupului tău."

Versuri memorabile: „Erai atât de transparentă/ Încât vedeam copiii ei și-ai mei." Sau: „Păreai/De lapte. Și nu mă mai săturam."

Câteva poeme ambițioase - „Tratatul despre frică", „Zidul" - dar există ceva în existență/iubire care nu e asimilat/ depășit, rămâne kitsch, tendința vieții de a fi kitsch – și care ține aproape de pământ această poezie.

De multe ori se simt accente de poezie trakliană, cu prelungiri în erotic.

Accente conachi–ești – ah–uri, oh-uri - fisurează textele; banalul, chiar derizoriul, într-un ultim vers, printr-un accent dobândește sens metafizic - zeu de o clipă.

Cartea – istoria „vasile s-a cuplat cu vasile..." – dar bine fezandată. „Am un imperiu/ în lumea cea nouă, din tomberon..."

Sunt plin de sânge, dar sunt nemuritor."

O lume proprie, a poeziei, e greu de stăpânit: „Din toate părțile mă agresează/ Lumi fictive. Ce se dezagregă instantaneu."

Vera ALEXIU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Poeme de H. HEINE

Anno 1839

Germanie, ce te adânceşti în ceaţă,
Te vizitez cu sufletul mereu.
Această Franţă-i prea petrecăreaţă,
Uşurătatea ei mă-apasă greu.

Doar raţiunea rece şi uscată
S-a-nstăpânit în veselul Paris.
O, clopoţel poznaş de altădată,
Dulce-mi sunai acolo, ca-ntr-un vis.

Manieraţi bărbaţi! Mă tot salută,
Posac răspund eu la salut pe loc,
Dar mojicia care-am savurat-o
În patrie, ah, ea mi-a fost noroc.
Doamne ce-s numai zâmbet! De pomană
Le merge meliţa neîncetat.
O, unde este casnica germană,
Măcar ştia să tacă-ntinsă-n pat.

Se-nvârte totu-aici în rotocoale,
Mereu mai mari, ca-ntr-un coşmar drăcesc.
Toate-s la noi demult puse la cale.
Înţepenite, abia de se clintesc

Şi câteodată parcă aud sunând
Un corn de noapte, blând stârnind visarea
Şi cântec de străjeri aud sunând
Şi în răstimp aud privighetoarea.

Poetului acolo-i era bine,
În schilda sub stejari având sălaş
Acolo îmi ţeseam rimele din raze
De lună şi parfum de toporaşi.

Epilog

După moarte - om avea fală,
O prostie! Aiureală!
Te-ncălzeşte mult mai tare
Una de la vaci - oricare -
Ce-apăsat te pupă, chiar
De miroase a bălegar.

Omul simte cald atunci,
Când un vin fiert bea, ori punch
Ori un grog, colo-n spelunci,
Cu fugiţii de la ştreang
Care-s vii, ce mare rang! -
Şi mai valoroşi: au zile,
Decât marele Achile.

Căci Pelide a zis-o bine:
- De-ai trăi ca vai de tine
E mai bine-n lume, sus,
Decât jos, la Styx, supus,
Cărăuş şi biet străjer -
Chiar de te-ai numi Homer.

În româneşte de
Marin SORESCU

„Noapte bună, excelenţă!"

Valeriu CRISTEA

Au trecut, iată, deja şase ani de la dispariţia lui Marcel Mihalaş: *13 decembrie 1987 – 13 decembrie 1993...* În acel an, 13 decembrie cădea într-o duminică. Sâmbătă, pe 12, mi-a telefonat de două ori şi am vorbit îndelung:, mi s-a părut uşor agitat dar cum aşa era el de obicei în ultima vreme, starea lui nu m-a alarmat. A doua zi de dimineaţă, pe la zece, m-a căutat încă o dată la telefon iar pe la amiază probabil „a făcut-o", servind un prânz exclusiv de medicamente, de medicamente şi de apă, necesară dizolvării tabletelor. Lângă divanul de pe care, în chinuri, se prăbuşise, s-a găsit o cratiţă pe jumătate goală. Încălzea de mult la sân şarpele gândului sinuciderii. „Mor cei cu ochi albaştri", mi-a spus el, făcând aluzie la Nichita Stănescu, care a murit tot într–un 13 decembrie, în 1983, şi la Sorin Titel, trecut la cele veşnice în 17 ianuarie 1985 – şi desigur, la sine. Avea ochi albaştri. Ca nenorocirea să fie completă, mai mureau însă şi dintre cei care nu aveau ochi albaştri: Virgil Mazilescu (în august 1983), Ioana Creangă (în februarie 1987). Între 1983 – 1987 redacţia revistei „România literară" a pierdut nu mai puţin de şase oameni, căzuţi, unul după altul, ca seceraţi. În octombrie 1987 ne-a părăsit, discret, Dana Dumitriu (pe care n-o pot despărţi de „România literară", deşi cu puţin înainte se mutase la *Secolul 20*) iar în luna decembrie a aceluiaşi an – fatidic – şi Marcel Mihalaş. În vara anului următor s-a stins, într-o noapte sărbătorească, cu mirifice transmisii de fotbal internaţional, George Ivaşcu, directorul revistei. Până la urmă s-a dovedit că, într-adevăr, la „România literară" moartea a preferat *ochii albaştri.*

Să fi fost o simplă întâmplare prăpădul de la „România literară"? O strictă chestiune de destin individual? Fireşte, stilul de viaţă dezastruos, în fond sinucigaş, al unora, problemele de viaţă intimă ale altora, boli năprasnice sau perfide au contribuit din plin, în fiecare caz, la tragicul deznodământ. Şi totuşi, o cauză supraindividuală „leagă" parcă aceste morţi. Respingând excesiva politizare ce ne bântuie după revoluţie, nu putem ignora însă, evocând şirul colegilor dispăruţi, factorul politic, atmosfera apăsătoare, insuportabilă, terorizantă a anilor '80. Victime ale destinului, ale bolilor, ale altor oameni; uneori chiar din preajma lor, ale diverselor presiuni, încă neelucidate, Nichita Stănescu, Virgil Mazilescu, Sorin Titel, Ioana Creangă, Dana Dumitriu, Marcel Mihalaş şi chiar George Ivaşcu pot fi consideraţi, fără teama de a exagera, şi victime *politice*, incapabile *să mai facă faţă,* protestând printr-o „demisie", printr-o „retragere" definitivă, iar unii printr-un gest sau act de disperare. Oare – ne putem întreba – morţii de la „România literară" nu au constituit, în felul lor, o disidenţă? O disidenţă mută şi fără compensaţii.

În 1984, câţiva prieteni mai umblaţi şi cu mai multe relaţii, realizând că nici Marcel Mihalaş, nici subsemnatul nu fusesem niciodată în Occident, au hotărât să ne ajute *să vedem şi noi Parisul.* Întâmplarea a făcut ca să întreprindem această călătorie unul după altul, Marcel Mihalaş plecând la câteva zile după întoarcerea mea. Călătorie nereuşită în cazul meu, călătorie aş putea spune fatală, în cazul prietenului nostru. Căci la Paris, Marcel Mihalaş, om de exemplară rigoare morală, s-a simţit dator să rişte o vizită la Paul Goma. A făcut acea vizită şi... s-a speriat. Era un om bolnav şi sperietura lui, repede transformată în obsesie, trebuie judecată nu în sine, ci exclusiv pe fondul maladiei nervoase de care suferea de ani de zile. S-a întors deci cu impresia, cu *certitudinea* că vizita la Goma (care tocmai se muta într-o altă locuinţă) a fost înregistrată şi că, din acest motiv, securitatea l-a condamnat la moarte. Chiar aşa! În vara anului următor, îmi amintesc, mai discutam aprins cu el, încercând să-i risipesc exageratele temeri. Coborâsem din autobuzul 131, venind împreună de la Casa Scânteii, în Piaţa Unirii, plină de lume şi gălăgie la acea oră de după-amiază, şi acolo, în înghesuială, praf, mizerie, tot încercam să-l liniştesc, servindu-i argumente aproape ofensatoare: „Suntem prea mici, prea neînsemnaţi, Marcel, îi spuneam, ca securitatea să se ocupe tocmai de noi! Are ea treburi mai importante!" Sau: „Nici tu, nici eu nu am făcut un gest limpede, nu am spus un cuvânt răspicat; de ce ne-ar lua securitatea în vizor?" Degeaba! Toate raţionamentele mi se sfărâmau neputincioase, lovindu-se de incasabila construcţie a unui *delir organizat.* Dar şi foarte colorat politic. Nu numai omul era bolnav, bolnav era şi regimul. „Condamnarea la moarte" (până la urmă executată totuşi) era opera ambilor bolnavi.

Am mai spus-o, Marcel Mihalaş a fost unul din cei mai înzestraţi oameni pe care i-am cunoscut. Era un aristocrat –prin fire, atitudine, inteligenţă, spirit, cultură. Nu întâmplător, într-o seară tare de demult, la „Gazeta literară", făcându-şi temutul rond prin redacţie, vulcanicul Fănuş Neagu, înclinându-se uşor în faţa lui Marcel Mihalaş, i-a spus: „Noapte bună, *excelenţă* !" O mai elogioasă la superlativ ironie nu cunosc. Cu intuiţia sa de prozator excepţional, Fănuş Neagu indicase fără greş *cinul* regretatului nostru coleg şi prieten. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Nichita Stănescu, astăzi

Ştefan Aug. DOINAŞ:

La zece ani după moartea poetului, opera lui Nichita Stănescu are (după părerea mea) o audienţă sporită faţă de aceea pe care a avut-o în timpul vieţii. Fenomenul se explică perfect dacă acceptăm marele adevăr pe care l-a spus Mallarmé: orice poet adevărat, orice poezie autentică îşi creează propriul său public. În cazul lui Nichita acest adevăr este cu atât mai confirmat cu cât modalitatea poetică practicată de el s-a produs ca o adevărată ruptură în lirica noastră, ca o puternică revoluţionare a gustului pentru poezie. Eu cred că pe măsură ce anii vor trece, această audienţă va spori pentru că limbajul poetic al lui Nichita Stănescu va cuceri modalităţile cele mai refractare faţă de modernism, impunând modul său strict personal de a scrie, ca o replică faţă de modalităţile tradiţionale ale lirismului nostru.

Abia peste o generaţie, poate două, se va putea aprecia cum se cuvine discursul stănescian în evoluţia poeziei noastre.

Nicolae BREBAN:

Cred că Nichita Stănescu este unul dintre cei mai importanţi poeţi de după război. El a avut şi un debut original, debutând târziu, la douăzeci şi şapte de ani, spre deosebire de majoritatea poeţilor români care sunt precoci şi debutează mai devreme, între şaisprezece şi douăzeci, douăzeci şi doi de ani. Şi nici nu a debutat cu un volum foarte reuşit, ci cu unul cu destule concesii politice şi prozodice. De exemplu, volumul de debut al lui Cezar Baltag, marcat şi el de aceleaşi concesii, a fost mai unitar, mai compact. Nichita urma să dea peste trei ani o mare carte. După aceea au venit criticii care l-au afirmat ca pe un poet de prim plan, făcându-l să domine lirica românească timp de câteva decenii. Pentru mine Nichita Stănescu este, deci, creatorul unui nou tip de limbaj poetic. Ceea ce e cu atât mai semnificativ cu cât poezia românească de dinainte de război consumase deja valenţele mari ale liricii. Era greu să dovedeşti pe terenul înalt al acesteia. Preţios este, de asemenea, în lumina actualităţii imediate, politice şi literare, faptul că Nichita Stănescu vine cu un orizont tematic propriu, în contradicţie cu ideologia marxistă, temele sale frecvente fiind fragilitatea fiinţei umane, incertitudinile ei de idei şi starea de nobleţe a creatorului. El a avut, între altele, şi o evoluţie dramatică, asemănătoare din puncte de vedere biografice şi lirice cu aceea a marelui Eminescu. Comparaţia nu înseamnă neapărat un act valoric. Nu conferă nimic în plus poeziei de ceea ce reprezintă ea.

Dacă astăzi se arată o anume reţinere nu numai faţă de omul Nichita, dar şi faţă de poezia sa, nu văd nimic dramatic aici. Unii prieteni ai lui se alarmează, dar, după părerea mea, alarma e falsă. Cariera unui mare poet trece şi prin momente de negaţie chiar. Şi calitatea unei opere mari se verifică şi prin aceea că ea rezistă şi unor astfel de contestări. Mai ales că acum, după decembrie '89, este firesc să fie contestate aproape toate valorile.

În acest fel, momentul literar actual seamănă cu momentul anilor '47, '48, deşi e vorba de cu totul altceva. Atunci erau o contestaţie şi o nivelare a valorilor impuse, pe considerente ideologice, pe când acum e un fenomen aproape normal, aş zice dialectic. Eu însumi am învăţat de la Nichita foarte multe în arta prozei. Nu numai că m-am familiarizat cu metafora, cu un stil de scriitură, cu o formă de sensibilitate, dar am şi făcut paşi mai repezi spre definirea eticii mele literare şi a modului meu de a gândi. E adevărat că, în acelaşi timp, şi Nichita s-a apropiat prin mine de modernism. Neavând un maestru, noi ne-am folosit, ca prieteni, unul de celălalt. În biografia mea acei ani de formaţie, deşi aparţin unei perioade dificile, murdară politic, extrem de contorsionată, de chinuită, au fost luminaţi de prietenia cu Nichita, el fiind, evident, cel mai fascinant scriitor în viaţă pe care l-am cunoscut în ţară şi străinătate.

Mircea CIOBANU:

Nu, modificări mari nu s-au produs în receptarea poeziei lui Nichita Stănescu. Ceva, totuşi, s-a întâmplat: a apărut un număr apreciabil de inedite ale poetului. Or, cum toată lumea ştie, aceste poeme au fost dictate în împrejurări care, de obicei, scapă controlului. Entuziasmul posesorilor unor astfel de inedite nu mi se pare benefic. Graba cu care a fost înlesnită cariera tipografică a producţiei dictate n-a adus şi acel spor de lumină care însoţeşte revelaţia. S-ar putea nici să n-o umbrească. Cu o singură condiţie: să nu fie luate în consideraţie. Sigur că însuşi poetul a girat apariţia unor poeme dictate, dar acestea au suportat o minimă cenzură a poetului! El nu se mai află în viaţă, de aceea nu mi se pare loaial să-i împovărăm sumarul cu titluri pe care e greu de stabilit dacă el însuşi le-ar fi omologat.

Mircea MICU:

Nichita este receptat azi aşa cum era receptat şi ieri.

Ca un mare poet. Unic în felul său. Nici „clasic", nici „contemporan". Adorat şi de „neatins".

Mircea TOMUŞ:

Luând clasicismul în accepţia lui de spaţiu al valorilor fundamentale şi stabilite, pe care se ridică edificiul, mereu în prefacere şi totuşi mereu stabil, al unei culturi, Nichita Stănescu reprezintă invazia decisivă, în acest teritoriu, a fanteziei neîngrădite, convertite în jocul cel mai liber cu putinţă al gingăşiei, candorii, umorului funambulesc, în fine şi în sumă, a tuturor valorilor care contrabalansează gravitatea sumbră şi ternă. Sigur că, în cursul istoriei poeziei române, au mai fost astfel de încercări, începând de la Anton Pann, care se aşează ca o piatră de hotar între creativitatea liberă şi absolută a geniului popular şi farmecul desuet al unor forme fixe cu melodicitatea lor pitoresc-naivă, toate celelalte experimente de acest fel au fost doar incursiuni temporare şi limitate ale unor atitudini anticlasice în spaţiul clasicităţii; avangarda românească s-a putut clasiciza numai ca fenomen global şi, mai ales, ca obiect de studiu pentru savanţi. Pe când Nichita ne arăta miracolul clasicizării anticlasicităţii celei mai pure prin ea însăşi, încât nu ştii ce să

admiri mai mult şi pentru ce să-i fii mai recunoscător: pentru fapta de a fi îmbogăţit spaţiul valorilor cu domenii atât de întinse şi felurite sau pentru aceea de a fi dat un preţ atât de ridicat libertăţilor de dincolo de limită ale spiritului.

Dan LAURENŢIU:

Eu nu-l receptez pe Nichita Stănescu ca pe-un clasic, ci ca pe un ferment şi avangardist al timpurilor moderne, desigur, ale literaturii române, care au început după decesul realismului socialist. Pentru mine autorul este un simbol şi o flacără pură a acestor timpuri. Eu am scris despre opera lui multe articole de exegeză literară, eventual filosofică, în care mi-am exprimat opiniile entuziaste ca mulţi dintre contemporani. Ce aş mai adăuga, acum, la a zecea comemorare a dispariţiei sale pretimpurii? Nichita Stănescu rămâne printre noi! El este un Fractal.

Ion DRĂGĂNOIU:

A fi contemporan cu un clasic, aşa cum noi am avut şansa cu Nichita Stănescu, e un lucru greu. E greu pentru că el te obligă să fii mai mult decât eşti, pentru că el îţi ridică ştacheta săriturii din creier mai sus. Dacă n-ar fi Nichita, noi toţi n-am fi fost defel.

Augustin FRĂŢILĂ:

Înainte, în Viaţă adică El fiind, nevoia noastră - românească - de clasici fiind mare şi nevoiaşă, atunci, pe atunci Nichita era numit „clasic", întreţinut, menţinut, zis-clasic.

Acum, în posteritate, el îşi trăieşte, printre noi, Viaţa, cea literară. Nichita urmează să scrie *Epica magna*, va scrie *Opere imperfecte, Noduri şi semne*, pe scurt Va fi, fiind.

Până când vor apărea clasicii în literatura română şi atunci se va vedea că el nu era singur; că el deja era.

Anchetă de
Ion COCORA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Decembrie 1983. Ultimele zile

Drumul spre Timişoara îi era foarte familiar poetului. Avea acolo prieteni apropiaţi, printre ei Anghel Dumbrăveanu, Coriolan Babeţi şi mulţi alţii, români ori sârbi. Dar unde nu avea Nichita Stănescu prieteni?! Mai des călătorise în ultima vreme pe ruta aceasta spre a ajunge în Iugoslavia unde era aşteptat ca un adevărat poet naţional: la Belgrad mai fusese în octombrie trecut, cu Marin Sorescu la Festivalul de poezie; La Struga, doar cu câteva luni înainte cu Dora Stănescu şi Augustin Frăţilă, unde îi speriase însă pe medici cu o nouă criză de ficat de data aceasta foarte gravă. În octombrie, invitat în „tabăra de creaţie“ de la Teremia Mare susţinuse secondat de actorul Silviu Stănculescu un recital de poezie pe scena teatrului din Timişoara. Poetul trăia acest al cincizecilea an al vieţii cu o frenezie neobişnuită chiar pentru existenţa publică pe care, parcă înspăimântat de solitudine ori de propria-i intimitate, o ducea de la un timp, înconjurat de prieteni, cunoscuţi, vizitatori întâmplători. Cauzele oboselii cronice care-l cuprindea adesea ne apărea uneori incertă: boala sau risipa de sine în lungile şi strălucitele colocvii în care-şi încânta cu spectacolul geniului poetic oaspeţii. Ascundea faţă de Dora şi de prieteni semnele maladiei şi afişa un optimism molipsitor, deşi starea i se înrăutăţea într-o progresie lentă. Medicii sunt uimiţi de rezistenţa acestui organism şi de vitalitatea sa extraordinară, contrazicând datele analizelor ştiinţifice şi prognoza buletinelor medicale.

Spiritul este superior ruinării şi jertfirii trupului şi nimeni nu poate să creadă că ar putea fi înfrânt, deşi verdictul medical e implacabil: ciroză. Nichita Stănescu publică frecvent, îşi ţine constant rubrica „Noua frontieră a sufletului uman“ în *Flacăra*, mai rar „Antimetafizica“ în SLAST şi cu multe intermitenţe „Respirările“ în *Luceafărul*, revistă la a cărei aniversare de la Uniunea Scriitorilor participă, ca şi la manifestările de la Muzeul Literaturii Române prilejuite de centenarul naşterii lui Urmuz, cu care ocazie scoate sub patronajul său o parodică „Revistă de avangardă“, supliment insolit al revistei muzeului, *Manuscriptum*. Lucrează intens, cu criticul care semnează azi această încercare biografică, la o ediţie selectivă a operelor sale în versuri sau în proză („În consonanţă cu tânărul meu prieten, criticul Alexandru Condeescu, am făcut o revizuire a celor publicate pe parcursul a peste 25 de ani lăsând numai lucrurile care s-au salvat conjuncturii intime sau exterioare. Ediţia nu are pretenţia de a fi definitivă, ci numai năzuinţa. Oricum, ofer Titanicului acest iceberg, realului aceste cuvinte“) ediţie din care primele două volume (poeziile) *Ordinea cuvintelor*, vor vedea lumina tiparului în 1985, iar ultimul (proză şi versuri), *Fiziologia poeziei*, abia în martie 1990 după binecuvântata mişcare anticomunistă din decembrie 1989.

Acum, în după amiaza zilei de vineri, 9 decembrie 1983, Nichita împreună cu Dora, soţia sa, se afla în vagonul restaurant al rapidului de Timişoara, în drum spre Tr. Severin, spre a participa ca naşi la căsătoria religioasă a „prietenilor săi de familie“, cum îi numea el, Ofelia şi Alexandru Condeescu, la a căror căsătorie civilă din 28 mai, acelaşi an, fuseseră prezenţi în aceeaşi calitate. Atunci, pe unul din pereţii casei criticului, locul atâtor „şedinţe de lucru“ la ediţie, poetul scrisese:

Doudzeci şi 8
Astăzi sunt fericit!
Oare m-am născut?
Oare am murit?
Astăzi sunt
fericit!

În stilul său debordant, Nichita dăduse un mic „show“ poetic în salon şi la coborâre în gara din Severin întreg vagonul restaurant în frunte cu un diplomat străin şi un „amiral“ (susţinea Nichita) român se află la ferestre spre a-l saluta pe poet. Mărturiseşte tinerilor, care-l aşteptau pe peron împreună cu poeta Ileana Roman, miraţi şi uşor speriaţi că naşii, poetul şi soţia sa, nu coboară din vagonul în care ştiau că aveau locurile rezervate, că a călătorit excelent dar se simte teribil de obosit în urma ultimelor nopţi pe care nu le dormise din cauza certurilor unei familii de prieteni: „Ce naiba, bre, de ce să se certe la mine?! Am şi eu nevoie de pace, mie îmi fac rău certurile, dar am dat cu pupul în ei până i-am împăcat. Era cât pe ce să-i iau cu mine. Abia aştept să ne liniştim şi să ne bucurăm, că-i nuntă!“ Nichita avea încă din copilărie un cult al familiei („fericirea la mine se leagă în mod cosmic de ideea de familie şi de ideea de a avea un copil“) şi întâmplările de inimă ale sale şi ale prietenilor săi erau însoţite întotdeauna la el de îndemnul: „Dacă tot ai făcut-o ia-o, bre, şi de nevastă“ Altfel nevoia sa de odihnă din ultimul timp nu era ceva neobişnuit la acest „excampion“ al nopţilor nedormite, care-şi prelungea şi acum la maximum stările de veghe - astfel încât admiratorii şi cenacliştii locali fuseseră anunţaţi, spre dezamăgirea lor, că nu va avea loc nici o întâlnire în public cu poetul adorat în oraş. Ajuns la casa părinţilor Ofeliei, la cină Nichita dedică un poem gazdei, învăţătorul Nicolae Rotaru, cel care insistase cel mai mult ca nunta fiicei sale să aibă loc aici la Severin şi pregătise cu asupra de măsură cele necesare: *„Domnului Rotaru* // Tragică durere, dor de nedescris/ de un drag de stâncă/ plânsu-mi-s./ O, tu sunet dulce/ rupt din alte cărţi/ ca şi cum Neculce/ ar zidi cetăţi./ De drag de Rotaru/ fără osii scriu./ Este în zadaru / cărui îi sunt fiu/ de înalţ drapele/ numai pentru verb/ pe zăpada neagră/ când aleargă-un cerb/

> **„De ce mi-e frică de moarte? - Ea este singurul eveniment al vieţii mele.“**
>
> **Nichita Stănescu**

plecat dintre ele/ plecat dintre ele/ plecat dintre ele...“ Ce stranie premoniţie dicta oare lui Nichita Stănescu acest dureros poem aparent atât de contradictoriu faţă cu buna sa dispoziţie? Retraşi devreme în camera lor, oaspeţii au mai comentat cu tinerii sosiţi mai demult din Bucureşti ciudăţenia neaşteptatului sfârşit al lui Al. Oprea, directorul M.L.R. şi principalul susţinător al continuării ediţiei naţionale Eminescu.

A doua zi, Nichita se trezeşte foarte târziu şi acuzând mereu o stare de somnolenţă va bea, contrar obiceiului său, multă cafea. În biserica „Grecescu“ pictată de Tăt ărescu, care-i amintea mânăstirile din preajma Ploieştilor natali, poetul participă cu multă dăruire la ceremonialul religios, cântând alături de cei doi preoţi, protopopul Crăciun şi părintele Nicolae Jinga şi rugându-i să reia pentru el rugăciunea, „Tatăl nostru“, pe care o repetă împreună cu întreaga catedrală. La întrebarea protopopului care-i surprinde pe tinerii căsătoriţi: „Ce praznic v-aţi ales? “ adică data sfântului ocrotitor, Nichita îi scoate din încurcătură proclamând infailibil: „15 ianuarie! Cum ce praznic? 15 ianuarie, bre, ziua sfântului nostru Eminescu!“ Şi astfel, la cererea imperativă a marelui nostru poet, în biserica română, pe data de 10 decembrie 1983, a fost acceptat ca sfânt Mihai Eminescu.

Ajunşi în sala închiriată pentru nuntă, Nichita le solicită profesorilor din care era compusă formaţia muzicală să-l lase pe el să deschidă petrecerea. Va cânta pe clapele orgii electronice, acompaniat de ceilalţi, „Pe lângă plopii fără soţ“, un fragment din Bach şi un vals numai pentru tinerii căsătoriţi. Va ruga mai târziu formaţia să cânte melodii din Banatul sârbesc şi un dans, „Macedonia“, pe care-l demonstrează cum se joacă, precum şi cântece din repertoriul prietenului său de la Cluj, Fărcaşu. Toată după-amiaza nu va bea decât câteva pahare de vin roşu. Seara, protopopul care locuia în apropierea sălii, îl invită să-i arate câteva obiecte vechi de cult. Cât timp degustă vinul bisericesc, Nichita dictează o poezie dedicată „Părintelui Crăciun“: „Să ningă peste noi cu miei doar astăzi./ Să ningă inima din noi./ Noi niciodată nu am fost noroi/ O spun şi mieii care ning pe noi./ O, dulce, mult prea dulce tu, fecioară,/ Care mi l-ai făcut pe Iezus chiar din flori/ Ce zici că ninge mieii peste noi/ Ce zici că ninge mieii peste seară/ şi pe zăpadă că noi ningem amândoi...“ Scris în seara zilei de 10 decembrie 1983 acesta va fi ultimul poem al lui Nichita Stănescu.

Revenit în sală pentru a-şi îndeplini toate „obligaţiile“ de naş, după tradiţiile locale, poetul care se simte îndeajuns de somnoros, se retrage în jurul orei 21.00 nu înainte de a dansa cu paşii săi cam greoi un vals cu mireasa, nelăsând pe nimeni alături de ei. Declară că-i va aştepta pe tineri, căci are a le da unele sfaturi. Pe la orele 23.30, însă, când aceştia se întorc acasă, găsesc lumina din camera poetului aprinsă, dar el doarme netulburat. A doua zi, duminică, stau cu toţii în casă, Nichita nepărăsindu-şi odihna decât la vremea prânzului, când le explică comesenilor semnificaţia reală a gestului soldatului roman de a-i oferi oţet lui Isus pe cruce spre a-i potoli setea nu pentru a-l chinui, cum se crede îndeobşte. Povesteşte aceasta pentru că el însuşi pofteşte la masă să se răcorească şi cu oţet de la murături. Tot acum cântă pentru cei foarte apropiaţi casei, doina maramureşeană „Când s-a împărţat norocul“. Deşi avea programată o vizită la scriitorul Romulus Cojocaru care îi promisese poetului, pasionat numismat, câteva monezi antice, întâlnirea nu mai are loc; „Nea Romică“ personaj pitoresc al urbei motivând telefonic că nu-i funcţionează liftul şi el locuieşte la etajul IX. Întins pe o canapea, cum obişnuia, Nichita împreună cu cei doi tineri şi cu Dora face proiecte de viitor, vorbesc despre condiţiile grafice ale ediţiei de la Cartea Românească, *Ordinea cuvintelor*, chibzuieşte cum va cheltui bănuţii pe care ar fi urmat să-i ia în urma unui premiu special al Uniunii despre care avea ştire că i se va acorda. Nu o să ştim niciodată ce l-a determinat pe Nichita să hotărască plecarea spre Bucureşti luni, 12 decembrie şi nu marţi cum plănuiseră iniţial. A doua zi, deci, am cumpărat patru bilete la clasa I cu rugămintea expresă către vânzător să nu mai dea şi celelalte două locuri din compartiment, ceea ce s-a şi întâmplat. Numai că acesta a trecut pe bilete data zilei următoare, 13 decembrie, nu cea a plecării. Luni, fără pricină aparentă, Nichita se plânse că nu se simte bine şi nu vrea să mănânce nimic. Pare una din crizele sale de ficat obişnuite, senzaţia de a vărsa întărind această convingere.

În tren, în ciuda nepotrivirii datei biletelor, cei patru călătoresc într-un compartiment confortabil şi bine încălzit de clasa I fără a fi deranjaţi prea des, trenul fiind destul de gol în acea zi de luni. Nichita, care stătuse în pat până la plecarea la gară, dormea tot drumul întins pe canapele un somn agitat şi cu dese întreruperi. La început îi este încă rău dar cu timpul se linişteşte şi ajunşi pe la 22.30 în Bucureşti, poetul încă adormit se urcă într-un taxi şi îi invită pe tineri să vină a doua zi la el, căci nu a băut mai nimic la nuntă şi pofteşte să guste vinul din damigeana socrilor. De la fereastra maşinii Nichita le face semne de rămas bun cu mâna cea dreaptă sărutată de fini. Nu aveau să fie pentru o fericită revedere ci, aşa cum spusese în poemul de la Severin, de o tragică durere, dor de nedescris.

Ajuns acasă, Nichita se culcă, dar spre miezul nopţii starea de rău revine, durerile din zona ficatului se accentuează, simte că se sufocă. Doctorul Zeană, prieten al său, venit în grabă, cheamă salvarea. Până la maşina sosită prompt şi pe coridoarele Spitalului de Urgenţă unde este transportat, Nichita merge încet pe picioarele sale şi este tot timpul conştient. Criza se repetă cu o şi mai mare violenţă. Tânărul doctor şi cu echipa de gardă sunt disperaţi, nu mai ştiu ce să facă: „Să-mi daţi ceva din tinereţea voastră“ le spune poetul. „Respiră, respiră!“ i se cere febril. „Res-pir“ abia mai vorbeşte Nichita de pe patul său. Apoi se adresează Dorei, care stă lângă el, încercând să-i descrie ceva numai de el văzut, de data aceasta nu „un tunel oranj“ ca la criza din care scăpase cu doi ani în urmă, ci ceva „verde-rece“ repetând cu intensitate: „rece-verde“. Sunt ultimele sale cuvinte. La orele 2 şi 10 minute marţi, 13 decembrie 1983, spre sfârşitul acestui mileniu, inima lui Nichita Hristea Stănescu a încetat să mai bată.

Alexandru CONDEESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Iosif NAGHIU

A treia caravelă

„A treia caravelă" încearcă să repună-n discuţie epopeea descoperirii Americii şi relaţiile dintre Cristobal Colon Columb şi însoţitorii acestuia. Pionii principali ai piesei sunt Martin Alonzo Pinzon şi Columb, într-o ciudată relaţie de adversitate şi admiraţie reciprocă în care meritele şi scăderile fiecăruia sunt puse într-o lumină nouă de un episod real, dar trecut cu vederea în Jurnalul de bord al lui Columb. Martin Alonzo Pinzon, nobil din Palos, corsar, armator, cel care l-a ajutat pe Columb la armarea celor trei caravele „ca şi cum ar fi fost vorba de cineva din propria familie", părăseşte escadra în apropiere de coastele Cubei şi vreme de-o lună, la bordul corabiei „Pinta", întreprinde o stranie aventură. Ce putea căuta nobilul aventurier, de vreme ce noul continent fusese descoperit? Aurul atât de dorit, satisfacerea orgoliului său de luptător umilit de către genialul birocrat al proverbialei „greşeli de compas", sau, aşa cum mărturiseşte Columb, invidia şi trufia l-au îndemnat la aceasta? Fără a se dori o denigrare a marelui descoperitor, piesa încearcă, cu mijloace imaginare, fantastice, o rescriere a acestei „eretice rătăciri".

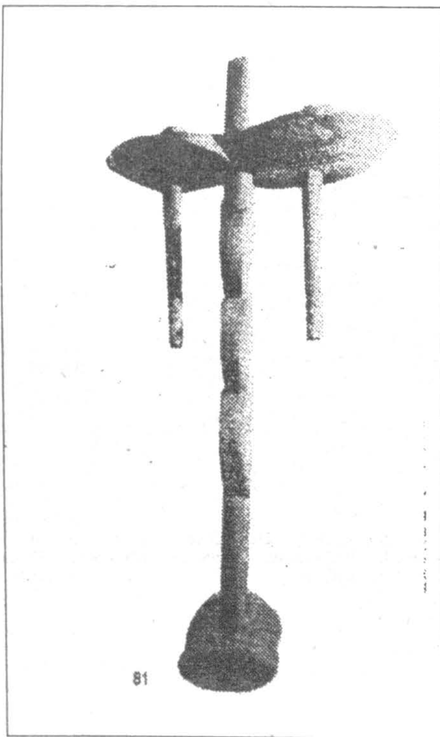
Rezumatul primelor două acte: Iluminat de o credinţă profetică şi de apariţia pe covertă a unei misterioase femei, Pinzon îşi îndeamnă marinarii obosiţi, însetaţi, să continue drumul către „Ţara de Aur", drum arătat de această femeie care, după părerea sa, este Trimisa lui Dumnezeu, adevărata Călăuză spre Ţintă. Fragmentul de faţă, care este şi finalul piesei, încearcă o decodare în cheie psihanalitică a acestei prezenţe neaşteptate, halucinante, pe bordul corabiei rătăcite.

Nota autorului.

ACT III

(fragmente)

Cabina lui Pinzon: Totul la locul său, într-o ordine impecabilă. Martin Alonzo, aşezat lângă masă, cu mâna sprijinită pe

un glob terestru, priveşte la Garcia, care stă în picioare, în faţa sa.

MARTIN ALONZO: (simplu) Stai jos, Garcia!... Bine ai venit!... Înainte de a-mi spune ceva, aş dori să recapitulăm dialogul de la ultima noastră întâlnire. Împrejurările care au dus la acest dialog. Eşti de acord? Nu te grăbi, sângele tău dornic de laude s-ar putea să te împingă să spui lucruri nu îndeajuns de gândite... (Se gândeşte). Dar ca să nu cazi în această greşeală, am să încerc să te-ajut. (Fără să aştepte încuviinţarea lui Garcia, se ridică şi face câţiva paşi înainte de a începe). Deci, erai un tânăr ofiţer în căutare de aventură, dornic să-şi lege numele de ceva temerar, glorios, când a apărut în Palos ideea acestei expediţii. Şi chiar dacă numele de Columb nu îţi spunea mai nimic, cel de Pinzon oferea toate garanţiile. Ai pornit deci la drum cu exaltarea specifică tinerilor militari de carieră, crescuţi în spiritul sacrificiului pentru ţară şi rege... poate şi pentru mine. Numele meu este legat de multe bătălii navale cu portughezii.

GARCIA: Este foarte exact... Palos...

MARTIN ALONZO: Ai dreptate, ştiu asta, îţi mulţumesc, dar vechile fapte de arme nu ţin locul celor care trebuiesc înfăptuite-n prezent. Despărţirea mea de Cristobal Colon o ştii. Mi-aş fi reproşat toată viaţa dacă eu, un cunoscut luptător şi navigator aş fi rămas anexat tot timpul călătoriei de pulpana unui hârţogar genial. Restul, drumul fără folos, apariţia imginară, răzmeriţele şi felul în care am încercata să-i conving pe marinari că imaginea este un semn al providenţei, le ştii. Ţii minte ce ţi-am spus ultima dată, aici?... Poţi repeta fără să greşeşti?...

GARCIA: Mi-aţi cerut să o găsesc pe Femeia aceea înainte ca să o găsească alţii!

MARTIN ALONZO: Şi tu ce ai răspuns?...

GARCIA: Că o voi aduce sau voi muri!

MARTIN ALONZO: (mulţumit) Foarte bine! Acum să îţi spun de ce am făcut această recapitulare. Pentru că în tot ce-mi vei destăinui va trebui să ţii cont de cele discutate atunci. De la bun început ţin să spun, apreciez faptul că eşti în viaţă. Înseamnă că ordinul comandantului tău a fost mai puternic decât dorinţa de sinucidere.

GARCIA: Aveaţi atâta convingere, atâta hotărâre în voce! Deşi, m-am întrebat, de ce să nu recunosc, oare pentru a atinge un scop atât de util de ce este nevoie de... de...

MARTIN ALONZO: De o iluzie...

GARCIA: Dar apoi am alungat întrebarea ca pe ceva ce nu mă privea. Şi am început să caut...

MARTIN ALONZO: N-ai fost singurul... S-ar putea spune că, de la un timp, tot echipajul a căutat-o.

GARCIA: Unii se pare că au şi găsit-o!

MARTIN ALONZO: Este momentul să te întrerup, Garcia, ca să nu spui întâmplător ceva ce nu trebuie. Şi discuţia noastră să nu o ia pe un făgaş neprielnic, periculos! Ţi-am mai spus odată dar se pare că n-a fost de-ajuns. Oricâte ai şti, atunci când aduci vorba despre Ea, vreau să o faci cu maximă precauţie, vreau ca vorbele tale să alunece la suprafaţa faptelor întâmplate. Şi acum, dacă am fost în sfârşit clar, continuă. Spune-mi ce ai făcut tu... Descrie-mi căutările tale.

GARCIA: Care coincid cu dispariţia mea. Deci cu îngăduinţa dumneavoastră, trebuie să vorbesc şi de Ea...

MARTIN ALONZO: Fie! Dacă e necesar, dacă aceste două fapte nu pot fi despărţite. Te văd, plecând de la mine, din cabina aceasta intrigat, ordinele mele, atitudinea mea au creat o stare confuză, de contradicţie, datorată pe de o parte dorinţei de a executa ordinul meu, pe de altă parte din cauza ciudăţeniei lui. Pe de o parte dificultatea de a-l executa, pe de altă parte necesitatea imperioasă de a-l duce la bun sfârşit! Acesta e tabloul sumar al momentului în care ai ieşit de aici animat de cele mai bune intenţii, dar incapabil să găseşti o cale de a le concretiza... Ce ai făcut în continuare...

GARCIA: M-am dus la pupa corabiei şi nevăzut de nimeni am contemplat apa pe care înaintam.

MARTIN ALONZO: Să nu ne grăbim. Ceea ce spui poate fi foarte important. Poţi să-mi explici şi de ce ai făcut asta?...

GARCIA: Aveam acolo o ascunzătoare de-a mea, după bărcile de salvare, un colţ umbros, liniştit, unde nu puteam fi văzut. Am stat acolo, contemplând apa care era plină de vârtejuri tulburi şi violente, am privit ascuns, nemişcat, până când, încetul cu încetul, orizontul reflectat între valuri s-a umplut de sineală şi soarele toropit a început să alunece în oceanul din depărtare fără să strige... Ca la un semn, malul s-a umplut de făclii care se mişcau într-un zig-zag iute şi misterios, greu de înţeles pentru mine care stăteam pe corabie.

MARTIN ALONZO: Foarte bine, Garcia!
Descrierea e perfectă, e
exemplară. E o dovadă a
spiritului tău de observaţie.
Dar în orice descriere trebuie
să găsim nu doar exteriorul,
ci şi starea de-atunci
a celui care descrie!
Erai speriat... Încordat?... Îţi aminteşti la ce te gândeai?...

GARCIA: La lucruri lipsite de importanţă. Imagini... vechi... de acasă. Chipul logodnicei mele... Prostii!

MARTIN ALONZO: Nu înţelegi, Garcia, ceea ce spui tu este foarte important, n-ai idee cât e de important. Imaginea logodnicei este într-un fel emblematică. De la imaginea asta a început totul, de la imaginea unei femei!... Dar să nu interpretăm prea devreme. Spuneai că te-ai gândit la logodnica dumitale de acasă. Cum?... În ce fel?...

GARCIA: Cu duioşie!

MARTIN ALONZO: (Mirat) Atât!...

GARCIA: Da!... Cred că da!...

MARTIN ALONZO: Nu, Garcia, nu este doar atât!... Încearcă să-ţi reaminteşti totul, nu te jena, ai încercat doar nişte sentimente umane, fireşti... Văd că ţi-e greu. Atunci, dă-mi voie să fac o paranteză care sper că te va ajuta. (Tuşeşte). Vreau să spun că eu ştiu că tu, Garcia, eşti un tânăr care crede în Dumnezeu, serios, auster, dornic să facă ceva curajos. Dar în acelaşi timp provii dintr-o familie oarecare, ai dus un trai cenuşiu şi, după un stagiu scurt la o trupă de saltimbanci, cariera armelor ţi s-a părut singura şansă de a scăpa de mediocritatea vieţii. (Priveşte atent la el.) Dar asta ţi-a creat un complex care te urmăreşte, chiar dacă încerci să-l maschezi printr-o atitudine mai rigidă... (Pauză) Dar să continuăm. Te-ai gândit la logodnica dumitale şi imaginea ei ţi-a apărut în memorie, în memorie şi nu pe covertă, cu o acuitate de nedescris, până în cele mai mici amănunte. Legate de râsul ei, de glasul ei, de felul ei de a se purta, a privi, până când...

GARCIA: Domnule Comandant!

MARTIN ALONZO: Da!

GARCIA: Cu tot respectul... Vreau să vă întreb... Toate astea au vreo legătură cu ordinul?... Cu ţinta corabiei noastre?...

MARTIN ALONZO: (surâzând) Şi dacă au?...

GARCIA: Cu umilinţă, am să vă rog să îmi explicaţi în ce fel!

MARTIN ALONZO: Dar asta fac tot timpul, Garcia, asta şi fac!... Când am amintit de chipul logodnicei dumitale ca de o imagine emblematică, am crezut că ai înţeles. Că nu mai vrei, deci, să pătrund în viaţa ta afectivă, în culisele ei, ci că mă interesa mai mult legătura invizibilă şi totuşi concretă dintre viziunea ta de atunci şi ordinul pe care trebuia să îl execuţi!

GARCIA: Dar logodnica mea nu este...

MARTIN ALONZO: De ce te pripeşti fără să încerci să aprofundezi?... Tu trebuia să găseşti o femeie pe care nu ai văzut-o nicicând. Aşa că singurul element de legătură, de sprijin, de comparaţie era chipul logodnicei dumitale. N-ai făcut nici măcar un transfer de imagine pentru că nu aveai altă imagine în afară de cea de acasă, din suflet. Cealaltă imagine nu exista. Am dreptate sau nu?...

GARCIA: Da!...

MARTIN ALONZO: Fii atent, Garcia, fii atent, că acum vine încercarea cea mare şi tu bănuieşti asta. Eşti pregătit s-o accepţi?...

GARCIA: Dacă nu se poate altfel...

MARTIN ALONZO: Nu, nu se poate, pentru că pe drumul acesta nu se mai poate înainta fără convingerea şi sacrificiu. Or, aşa ceva nu poate veni decât din sufletul nostru, din adâncurile lui greu de mărturisit. Deci, cum ai materializat această imagine?

GARCIA: Mi-e teamă că... Nu pot!

MARTIN ALONZO: Va trebui, Garcia! Va trebui şi vei spune. Cu grijă, alegându-ţi cuvintele pentru că, aşa cum tu nu eşti capabil să le rosteşti, vreau să ştii că nici eu nu sunt pregătit să aud ceea ce vrei să spui, fără decenţă, doar prin nişte izbucniri şi violenţe verbale, chiar dacă eu sunt autorul moral al celor făcute de tine.

GARCIA: Dar cum, în ce mod să spun ce am făcut, fără să mă repudiaţi, să întoarceţi spatele de la mine, scârbit, îngreţoşat?...

MARTIN ALONZO: Într-un mod care să nu spună lucrurilor pe nume. Şi să treacă un timp, ani, secole, până când aproape toţi vor fi uitat de mult că aceste fapte, devenite notorii, au avut ca punct de plecare dorinţa de a găsi o ţară de aur.

GARCIA: Deci fără asta nu s-ar putea?...

MARTIN ALONZO: Nu, Garcia! Orice lucru pe care-l obţii, eşti obligat să-l plăteşti... orice piatră ridicată de jos lasă

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

un loc gol care eliberează gângănii oarbe şi şerpi veninoşi. Ăsta e drumul de la melodramă la tragedie, de la dragoste la istorie. Doar că noi ştim asta, Garcia, şi de felul cum vom fraza acum adevărul depinde dacă tragedia se va declanşa acum sau peste sute de ani. Iată de ce e important nu numai ce spui, ci şi felul cum spui. Acum ai înţeles, Garcia?... (Garcia înclină capul) Te gândeai la logodnica ta. Cum o cheamă?...

GARCIA: Leticia!...

MARTIN ALONZO: Un nume frumos! Ca şi ea, desigur!... Un nume tocmai bun de ascuns în sufletul tău sensibil şi devotat. Unde, datorită împrejurărilor, a început să capete trup. În măsura în care trupul unei femei, al femeii iubite, poate să se întrupeze în sufletul celui care-o iubeşte... (Scrutător) Poate?...

GARCIA: (apleacă privirea) Poate!

MARTIN ALONZO: Asta e important de două ori! În primul rând pentru că-mi dovedeşti ipoteza şi, în al doilea rând, pentru că în privinţa asta sunt cam nepriceput, toată viaţa am navigat, nu mă pricep la femei. Dar să revenim. Deci femeia asta, logodnica, a căpătat chip şi contur în sufletul tău derutat, speriat, care o dorea ca pe unica certitudine vie, palpabilă. Nu te-ai temut?...

GARCIA: (sincer) Nu. Dorinţa de certitudine era mai puternică. O vedeam adesea, în străfundurile sufletului meu... Ca pe ceva îndepărtat, greu de atins, inaccesibil datorită diferenţei de rang, de castă. Pe de altă parte, preocupările mele artistice de acasă îmi dăduseră putinţa de a fi aproape de ea.... Ba chiar o oarecare superioritate... Eram convins... Dar să nu divaghez...

MARTIN ALONZO: Dimpotrivă. Eşti pe drumul cel bun, Garcia, nu îţi dai seama?... Ea a existat în tine tot timpul şi, ca orice artist, ai încercat să materializezi imaginea ei. Să joci rolul ei, nu-i aşa?... Chiar dacă era un rolişor compus în pripă, improvizat şi cu puţini spectatori...

GARCIA: (distrus) Deci ştiţi!... Sau bănuiţi?... Dar ce mai contează?... Ei bine, pentru că doriţi să vă spun totul neapărat, în seara aceea am coborât pe nevăzute în cală şi, căutând printre nişte boarfe împestriţate, am îmbrăcat o rochie din cele pregătite pentru indiencele de-aici. Ştiu, a fost un act necugetat, o necuviinţă, starea mea de atunci nu-i o scuză. (Pauză lungă). Nu peste mult după aceea, în timp ce mă uitam într-o oglindă, încercând să descopăr chipul logodnicei mele, felul ei graţios de a se purta, a venit un marinar beat şi înainte de a-i putea spune...

MARTIN ALONZO: (brusc) Să rămânem aici, Garcia!... Să rămânem aici, din grijă şi respect faţă de cuvinte, deoarece cuvintele făuresc viitorul... Totuşi, un mic amănunt, pentru că amănuntele n-au importanţă decât pentru prezent. Poţi să-mi spui cine era marinarul?...

GARCIA: Nu mi-am putut da seama. Era întuneric şi... totul s-a petrecut atât de rapid... Tot ce pot spune e că era beat.

MARTIN ALONZO: (dezamăgit) Un indiciu cam vag... Iată de ce melodrama nu poate deveni tragedie. În tragedie, nedreptăţile erau făcute oamenilor de către zei... Şi cum ai reacţionat?

GARCIA: N-am avut nici o reacţie.

MARTIN ALONZO: Garcia, nu minţi!... O reacţie ai avut totuşi, chiar dacă în termenii tăi ea s-ar putea numi incapacitate de a reacţiona. Pentru că îndurerat, bulversat, influenţat de decor şi de cele întâmplate, tu n-ai dezbrăcat rochia. N-ai dezbrăcat rochia, pentru că în subconştientul tău au coexistat mai departe după persoane. Cel ce primise un ordin şi cel ce dorea să parvină cu orice chip!... Şi folosindu-te de noul tău chip, din clipa aceea ai început să bântui pe bord. Nu-i aşa?...

GARCIA: Ba da!... Şi dacă marinarii se îndoiau de identitatea mea...

MARTIN ALONZO: Opreşte-te... Amănuntele ,ţi-am spus, sunt vulgare... Nu e cazul să le dezvăluim prea devreme. Ceea ce am dorit să aflu am aflat. Ţi-am dat ordin să găseşti o femeie şi tu ai făcut mai mult decât s-o găseşti, ai dovedit că minunea este posibilă, deci drumul trebuie continuat. Eşti un ofiţer conştiincios, Garcia, trebuie să-ţi mulţumesc! Ceea ce ai făcut tu, ar fi reuşit foarte puţini. Acum, în încheiere, îngăduie-mi să subliniez câteva lucruri: Nu ai acţionat rău, deşi tot ce-ai făcut a fost spontan şi improvizat. Când ai primit ordinul, nu ştiai ce înseamnă, şi dorinţa ta de a-l executa cu orice preţ putea duce la catastrofă. Dacă n-a fost aşa, asta se datoreşte faptului că nu te-am ales întâmplător, ci în tine am intuit unul din elementele parabolei cu săgeata şi ţinta. Care?... Faptul că şi una şi alta sunt oarbe şi acţiunea lor, cu cât este mai inconştientă cu atât este mai eficace... Iniţierea ta s-a sfârşit, Garcia, fii liniştit, te vei întoarce în Spania, vei fi respectat, vei fi nobil!... N-a mai rămas de răspuns decât la o singură întrebare pe care, îmbrăcând vălurile acelei femei, ai făgăduit-o corabiei; (Încet, răspicat, febril) UNDE E ŢARA DE AUR?... (Pauză. Insinuant, iscoditor) Acum tu o vezi, nu-i aşa... (Tăcere). Nu-ţi fie teamă, doar ţi-am spus că, după ce o găseşti pe Femeia aceea, vreau ca ordinul meu să se transforme în rugăminte!... (Subliniat) Acum, TE ROG!... NU-MI SPUNE CĂ NU ŞTII!... (Aproape neauzit). UNDE E ŢARA DE AUR?...

Garcia se chinuie, se zbate în încercarea de a spune ceva. Mişcarea buzelor sale, deschiderea şi închiderea gurii care nu scoate sunete amintesc de cea a indienilor-muţi. Cu ochii măriţi de efortul de a vorbi, reuşeşte un strigăt dezarticulat, animalic, în timp ce iese în fugă alergând spre catargul lui Cicibeo. Acesta, neştiind ce se întâmplă, cu un gest instinctiv ridică un cuţit în apărare. Garcia cade în el.

CICIBEO: (încă mirat) Hei!... Ce se întâmplă!...

Mângâie trupul din braţele lui, îi pipăie faţa şi umerii. Începe să cânte.

MARTIN ALONZO: (din uşă) Poate-i mai bine aşa! Trupul lui a fost. Ei doar un sălaş temporar pentru întruchiparea fără drept de tăgadă. Vorbind, ar fi dat duhului trup şi imagine, l-ar fi făcut muritor...

MARINARUL DE PE CATARG: Râul pătrunde într-o deltă!... Parcă mii de săgeţi se îndreaptă spre deltă în mii de direcţii!...

MARTIN ALONZO: (după o scurtă tăcere)
Cine e vinovat? Cel care caută
sau cel ce se lasă prea mult
căutat?... Eu am încordat,
am încordat numai mâinile
căutării!... Acum mâinile
s-au destins, pasărea a fost
dezbrăcată de pene!...
Eliberaţi ofiţerii!...

Marinarii se apropie ezitând. Privesc miraţi trupul lui Garcia.

O VOCE: Un om!...
ALTĂ VOCE: Un trup...
ALTĂ VOCE: Un mort!...
ALTĂ VOCE: Un om, un trup, un mort!... Bărbat sau femeie?...
ALTĂ VOCE: Tot aia!... N-ai auzit?... „Omul este o pasăre"!

MARTIN ALONZO: (cu o voce tristă, emoţionată) Patru ofiţeri să ridice pe umeri acest trup încă tânăr dar fără viaţă şi să-l lase cu grijă-n adânc ca pe o lacrimă obosită de vâsle închipuite.

Ofiţerii, eliberaţi de lanţuri, execută ordinul. De pe mal se aude un cântec de doliu. Trupul lui Garcia dispare. Un vânt iscat din senin umflă pânzele. Ordine, strigăte. „Aur, argint!... Aur, argint!..." Totul capătă ritm, energie.

MARINARUL DE PE CATARG: (chiuind) Omul este o pasăre!...

MARTIN ALONZO: (degajat) Şi totuşi, fapta lui Garcia a dovedit că realitatea e mai puternică decât adevărul!... Sau şi una şi alta?... Sau aşa şi pe dincolo?... (Marinarului de pe catarg) Deci, deltă?... Atunci ne întoarcem la bază!...

Murmure surprinse, bucuroase. Mulţi se îmbrăţişează.

DIEGO: Deci, ne întoarcem?...

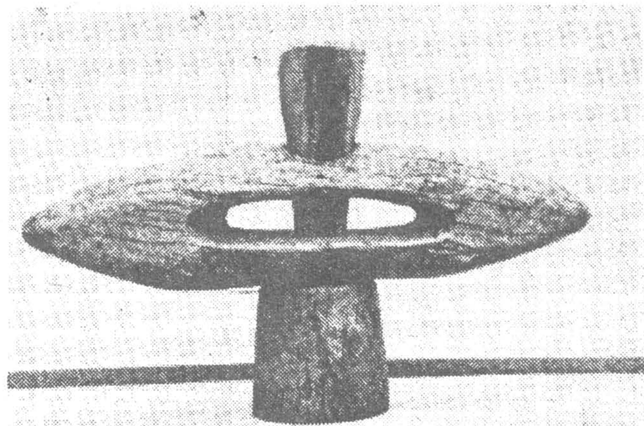
DE SOTTO: (printre dinţi) Pe urma păcatului săvârşit!...

O VOCE: Răsare soarele!...

MARTIN ALONZO:
Un soare trist!...
Să ne întoarcem sub blândeţea lui,
iar drumul înapoi, către Columb
să fie o vâslire în genunchi
a lui Pinzon şi-a oamenilor săi
ce se întorc căiţi din rătăcire!

MARINARII: (vâslind în ritmul de bătaie al tobei) Pinzon!... Columb!... Pinzon!... Columb!...

CRISTOFOR COLUMB: (surâzând). precizie neiertătoare... (Pauză) Şi dacă n-aş fi fost totuşi bucuros că întoarcerea acasă, traversarea oceanului nu o voi face doar cu o singură navă... (Pauză) Aşa că am hotărât să ignor adevărul până când, uitat şi de ceilalţi, nu va mai rămâne decât între el, Pinzon muritorul, şi mine, nemuritorul Columb!... (Încovoiat de un gând).
Iertare, iertare, Martin Alonzo Pinzon, pe

Acesta a fost drumul lui Martin Alonzo Pinzon... Un drum al negării şi nebuniei în numele acelui păienjeniş de aer şi abur numit Ţara de Aur!... Desigur, multe din cele mărturisite de ofiţeri şi de marinari, cât şi de Martin Alonzo Pinzon pot fi inexacte, pot conţine exagerări ale marinarilor dornici de laude, subiectivităţi de-ale ofiţerilor dar, ce să-i faci, nici chiar istoria descoperirilor geografice nu face excepţie. (Pauză) Scuzi, scuzi, nu vreau să jignesc pe nimeni dar, în ce priveşte periplul lui Pinzon, pot spune - aproape cu certitudine că n-a fost un periplu geografic ci un drum în infern!... (Pauză) Deşi pe atunci nu eram atât de împăcat, de înţelegător cu dezertarea de la îndatoririle lui de ofiţer şi comandant de corabie!... (Enervat) În loc să stea lângă mine, fuge dându-mi cu tifla!... (Tot mai enervat). Şi, pe deasupra, în disputa pe care o deschisese cu Dumnezeu, luase şi numele meu în deşert!... Făcând din drumul acela un spaţiu al disperării, al negaţiei şi ispitei, deşi eu întrezărisem în el un tărâm al simplităţii şi bucuriei, care poate dărui nu numai aur ci şi puţină vigoare şi tinereţe Europei noastre bătrâne şi epuizate de dogmele braţului secular!...

Scoate din buzunarul său larg o pungă de piele în care se află tutun pentru pipă.

Poftim!... S-a terminat!... Data viitoare, dacă va mai fi o dată viitoare, va trebui să iau mai mult de acolo!...

Pune punga şi pipa înapoi, încurcându-se într-o grămadă de mărunţişuri ascunse acolo.

Ceea ce mă enerva cel mai mult era faptul că, la întoarcere, trebuia nu numai să îl primesc pe aventurierul acesta cu simpatie şi înţelegere, dar trebuia să fiu şi generos!...

Reuşeşte să ascundă toate lucrurile în buzunar, fără să-i scape ceva pe de-alături.

Cum i-aş mai fi cârpit câteva, dacă n-aş fi bănuit că-n adâncurile acestei porniri se ascunde şi un dram de invidie!... Care putea fi desluşită de istoricii viitorului cu o atunci nu ştiam că la câteva zile după întoarcerea ta, ignorat şi uitat de toţi, vei muri de durere şi deznădejde!... Şi că aşa-zisei mele supravieţuiri îi vei lăsa o moştenire care de la a doua mea călătorie se va dovedi atât de riguroasă şi de insuportabilă...

Rămâne câteva clipe nemişcat în timp ce în spatele său înconjurat într-un nimb discret de lumină apare Fantasma. Columb priveşte la ea şi încearcă să o ignore dar nu reuşeşte.

Ei, da!... Dacă nu a fost Garcia, atunci cum rămâne cu povestea lui Pinzon, privitoare la deghizarea aceluia în femeie?...

Îşi scoate ochelarii şi, cu mâinile tremurânde, încearcă să şi-i pună în tocul de piele.

M-a minţit... M-a minţit din nou, ticălosul ăla trufaş!... Pe mine, Cristofor Columb!... Garcia n-a avut nici o legătură cu Ea!... (Discret) O ştiu cu precizie, de atunci, în toate călătoriile, Ea a fost alături de mine!... (Şade nemişcat, cu trupul tremurând de o furie neputincioasă) Asta a fost ultima răzbunare a lui Pinzon!...

Se aud strigătele marinarilor de pe Pinta: „ Pinzon, Columb ... Pinzon... Columb..." Femeia a dispărut. Toba ritmează strigătele. În depărtare se zăreşte puntea corăbiei Pinta. Scena se luminează. Pinta se apropie. În fundal îl zărim pe Martin Alonzo Pinzon cu capul plecat, într-o poziţie de falsă smerenie. Columb îl zăreşte, ridică pumnii şi se îndreaptă spre el cu un strigăt furios, înăbuşit. Pe măsură ce înainteaza, paşii săi devin tot mai vioi, tot mai elastici. Martin Alonzo Pinzon vrea să se lase în genunchi. Cristofor Columb îl prinde în braţe râzând degajat, generos.

MARINARUL DE PE CATARG : Din adâncuri se ridica o pădure rotitoare de flori ale soarelui!... Nicicând un vas pe marea cea mai mare nu a avut astfel de călăuză!...

Cortina

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Spiritul european în cumpăt de „Logos"

Sintagma din acest titlu nu e întâmplător o parafrază pentru *„Spiritul românesc în cumpătul vremii"*, precum își zicea o binecunoscută carte a lui C. Noica. Ea încearcă a surprinde ceea ce ar trebui să fie, de fapt, o concluzie la o altă - ultima carte - a filosofului român; încearcă să sintetizeze considerațiile esențiale ale acestuia asupra *„Modelului cultural european"*.

Pluralitatea *„culturilor"* a fost atestată mereu, până acum, de cercetători - criteriile axiologice diferențiindu-se însă. Și - în funcție de ele, congruențele spirituale configurate s-au hotărnicit mai precis sau mai lax - raportate fie la aria geografică, respectiv la *„destinul" spațialității* susținătoare, fie la germenul „etnic": la datul „interior" coagulant, al unei anume populații - aceasta însăși nefiind, de fapt, decât o memorie „subconștientă", o memorie condensată afectiv (până la arhetip sau simbol centralizant) a unor primordialități spațiale ce au aparținut strămoșilor. *„Configurații culturale"* - va spune și C. Noica. „Configurații", așadar - și nu „culturi". Motivul diferențierii în concept ar fi unul paradoxal: *culturile* reale apar și se dezvoltă atunci când ele depășesc subiectivitatea unui grup uman (stadiu în care rămân simple configurații) - atunci, deci, când axialitatea lor rămâne deschisă - prin plurivalență - spre universalitate. Paradoxal, deci: „o" cultură - chiar dacă ar face parte dintr-o pluralitate de culturi, se vertebrează ca *„o cultură"* abia atunci când e animată prin tensiunea de a deveni „cultura tuturor" - deci *Cultura* însăși. Pentru Noica, singurul exemplu ca atare, *de cultură*, învederat în toată istoria umanității, atât cât ne e ea cunoscută, rămâne *cultura europeană*. Nu e vorba de un „parti-pris" de apartenență, ci de adâncirea unui orizont concluziv al întregului său sistem ontologic: capacitatea de deschidere a unei culturi, capacitatea ei de absorbție, asimilare și chiar metamorfoză, în modalitățile de „întruchipare" - într-un cuvânt, transformarea însăși în substanță - fără a-și modifica prin aceasta (ci, dimpotrivă - a reverbera-o - în ipostaze plurale) *esența generică* - reprezintă un mod de a gândi spiritul prin perspectiva modelatoare a *timpului* și nu a *spațiului*. Or, a gândi spiritul prin perspectiva modelatoare a **timpului** înseamnă a lua în considerare funcția *Istoriei* ca metamorfoză a unei *deveniri* perisabile ce depozitează permanent, dincolo de ea, imperisabilul *„devenirii întru ființă"*. „Ratele" cumulate, prin care Istoria contribuie la *devenirea ființei în ea însăși*, fixează vărsămintele *formative în spirit* ale acestei Istorii, ca *deveninţe*. Ne aflăm prin această abordare a conceptului de cultură, în fața schemei ideatice esențiale din *„Tratatul de ontologie"* - deși în *"Modelul cultural european"* conceptele amintite nu sunt evocate expres. De altfel, atunci când C. Noica publica, prin diferite reviste de cultură, drept articole de sine stătătoare capitolele acestei cărți, nimeni nu bănuia că ele erau gândite să se înșurube într-o suită *sistemică* și că această suită sistemică urma să devină repercutarea „epifanică" a unui „Tratat de ontologie". Abordarea conceptului de cultură din perspectiva modelatoare a *timpului* (perspectivă în care Noica introduce chiar metafora „spațială": denumirea de *continent al timpului*) - e o cucerire specifică a filosofiei, respectiv a fenomenologiei românești.

Transformarea în substanță a unei culturi - spuneam - poate deveni perfect posibilă - fără ca aceasta să-și piardă *identitatea*. Iar identitatea unei culturi se confundă cu *esența ei generică*, esență preluată și regăsită mereu - ca maximă redundanță parametrică de principii *formative* - pe orice nouă treaptă calitativă, în orice nouă reașezare de substanță. Noutatea lui C. Noica va sta în noutatea prin care el vine și redefinește *esența generică* a culturilor. O redefinește în funcție de parametrul *timp*, considerând - am zice noi - că o cultură reală nu posedă doar ontogenie ci și filogenie. Or, aici se poate depista - pentru cel ce a introdus în gândirea filosofică noțiunea de *„arheu"* - deosebirea dintre *„arheu"* și *„arhetip"*. Arhetipul e un simbol, o „întruchipare", un concentrat figurativ, arheul e însă un concentrat *energetic* (energo-informațional) și nu poate fi defel străin de aspectul individuat al "accelerației" ce dă, la rândul ei, identitate lăuntrică tipului energetic. Noica va zice: „Mi se pare astfel că putem opune unui mare om de știință contemporan (e vorba de Prigogine - n.m. J.M.) o modestă observație de ordin filosofic: *accelerația* pare a fi noutatea spiritului științific modern, nu neapărat timpul degradării entropice. Iar abia prin *accelerație* științele omului s-ar putea regăsi în științele naturii. Ba, cu mai multă cutezanță, /.../ va trebui să opunem timpului „cronologic" de care Spengler face atâta caz **pentru cultură, timpul accelerației, am spune: timpul** *Kairicității*". (pag.180).

Cultura europeană va apărea ca o înlănțuire de momente *„Kairotice"* - *„kairós"*-ul fiind momentul „oportun" în care timpul iese din curgerea lui obișnuită și pătrunde în dimensiunile psihé-ului, deci într-o infradimensiune a lui (și a naturii). *„Kairós"*-ul este, am rezuma noi, întretăierea Istoriei cu preeminența metafizică sau divină a lumii. Sau: „momentul integrat în Istorie când timpul intră în dimensiunea lui meta-istorică". *Kairós*-ul este, deci, un raport necesar între istorie și metafizică, raport ce transpare în planul spiritual și material al culturii. Este motivul pentru care Noica nu poate esențializa, prin reducere la principiu coordonator, acest raport, decât ca un raport între *Unu* („Legea") și *Multiplu* (excepțiile ei, ca particularizări ale Istoriei). Or, raportul dintre Unu și Multiplu cunoaște la rândul lui, cinci variante posibile: 1) Unu și repetiția sa; 2) Unu și variația sa; 3) Unu în Multiplu; 4) Unu și Multiplu; 5) Unu Multiplu. Aceste rapoarte corespund la tot atâtea relații dintre „regulă" (Lege) și excepție, respectiv a) Excepția care infirmă regula; b) excepția care confirmă regula; c) cea care lărgește regula; d) excepțiile care proclamă regula, e) cele care devin *ele* regula. Cazul ultim rămâne reprezentativ pentru situația lui *„Unu care se distribuie fără să se împartă"*. (Este, în genere, situația *generalului*, care trăiește prin cazuri ale *particularului*, fiecare fiind excepția ce-și devine propria regulă). Esența *generică* a unei culturi nu se poate situa dincolo de unul din cele cinci rapoarte dintre „Lege" și excepția ei, natura raportului generic implicând cumva și gradul de vitalitate (de valențe *valorice*) al acelei culturi. (E de reținut faptul că noțiunea de *valoare* - indispensabilă gândirii fenomenologice - e ocolită în *„Tratatul de ontologie"* - dar e acuzată acum ca o prelungire firească a ontologiei desemnate acolo). Cultura europeană se situează dintru început - va demonstra Noica - în situația ultimă - a lui *„Unu Multiplu"* sau *„Unu care se distribuie fără să se împartă"*. Pentru că filosoful nostru descoperă începutul acestei culturi europene odată cu Conciliul de la *Niceea* (325 e.n.) - când s-a proclamat că *Dumnezeu-Unul* se distribuie - rămânând *Unul* în trei aspecte: *Tatăl, Fiul* și *Sfântul Duh*. Născută pe tărâmul bizantin, deci din rădăcină latină, prin *ruptură* față de natură, față de „rațiunea obișnuit cunoscătoare" și față de modelul antic - această nouă albie de raport avea să fie doar *dinamizată* de configurațiile de cultură ale „nordicilor". Matricea culturii europene este religioasă numai prin datul istoric de conjunctură. Prin acest dat, se înaintează, de fapt, un raport nou de gândire: *o imaginare lărgită a raționalului. „Acolo, în Roma cea mică întemeiată de primul împărat creștin, avea să se întâmple ceva fără precedent în antichitate și de necomparat cu oarbele încrâncenări nordice; timp de 450 de ani, întregi mase de oameni anonimi (și nu numai spiritele conducătoare) aveau să se bată pentru idei. Disputele medievale de la Sorbona aveau să rămână pe lângă luptele Bizanțului un simplu spectacol, ca turnirurile cavalerești. Aici, în Bizanț, era pasiune și curgea sânge în numele ideilor"*. (Pag. 67). *„Antinomiile lui Kant sau paradoxele logicii matematice sunt anemice și sunt inocența speculativă însăși față de «paradoxele» care s-au pus în joc atunci./.../ - Paradoxele de atunci au impus drept adevăr* contradicția vie, *tensiunea aceea spirituală, care, desacralizată până la urmă, avea să facă posibilă și să dea sens culturii noastre /.../. Cultura noastră este una a întrupării Legii în Caz; ca atare, cu manifestările ce decurg din întrupare, ea proclamă peste tot ceva întreit /... /. În termeni filosofici, ființa este și ea trinitară ... laolaltă legea, realitatea individuală și determinațiile sau procesele lor"*. Și: *„... tocmai ca fiind o cultură a întrupării Legii în Caz*, **cea europeană** era sortită să ajungă la știință în genere și la științe, mai multe, după domenii distincte, *așa cum nu ajung celelalte culturi, în care legea rămâne difuză, fără întrupare bine determinată"*. (pag.71-s.m.). Comentariile par de prisos. Ar trebui să subliniem, totuși, în prelungirea lui Noica, următorul lucru: Că pornind de la *„unitatea sintetică"*, coborând și expandând înlăuntrul ei - fără a o sparge", ci doar pentru a-i discrimina palierele funcționale - spiritul european își dovedea, în profunditate, inapetența mistică și, opus acesteia, orientarea *mental-conquistadorială* spre deslușirea în esență a divinului.

Cucerirea acestuia se va opera prin cucerirea cognitivă treptată a *„Logosului"* fenomenal, „Tehnica" întâlnirii cu divinul e, repet, una conquistadorială - deoarece „muniția" pusă în joc aparține planului *mental*, cel care urmează să-l ordoneze și să-l canalizeze pe cel sufletesc. Orizontul de înțelegere deschis de Noica ne arată cum că fondul latin al culturii europene refuză tehnica modulării *energetismului psihic* întru „întâlnirea" cu divinul, pentru că aceasta ar însemna o resorbție din *Logos* și nu o înaintare către structurile de adâncime ale acestuia întru deslușirea rațiunii lui ca atare. Pe de altă parte, există o prăpastie uriașă între gândirea lui C. Noica și cea a unui mistic ca P. Țutea de ex., pentru care preceptele religiei - inclusiv creștine - aparțin „dogmei revelate" și „nu se discută". Or, Noica chiar demonstrează (și nu *„crede"* pur și simplu) contrariul. Demonstrează că - lucru subînțeles -, întrucât Hristos devenit *fiul Omului* a apelat la o înțelegere *mentală* a esenței sale, de către ucenici -, nici o *dogmă* nefiind, în cazul lui, „revelată" -, această înțelegere mentală și-a prelungit pe mai departe drumul sinuos al acordărilor dialectice ale ideii. „Cristianismul" include perfect în el un sens „luciferic" - acesta din urmă nemaifiind posibil, însă, decât pe vectorul *revenirii* în Dumnezeu (dar, fără a-și trăda natura proprie). Pornită să cucerească *Lumea ca Logos*, spiritualitatea europeană își va configura astfel treptat *cardinalizările*. Iar *modelul* ei va fi unul de creștere în timp, prin supraetajarea de structuri. Fiece nouă re-structurare, alias cardinalizare, corespunde, în cultura europeană unei *„părți de cuvânt"*: spiritul se *substantivează*, se *adjectivează*, se *adverbiază*, se *numeralizează*... Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că prin morfologia gramaticală, ca punere în tipare a *Gândului*, se decalchiază istoric o ordine funcțională a „Logosului", fiecare parte de „cuvânt" devenind reprezentanta unei funcții a *Verbului* divin și totodată o formă de libertate a lui *Unu Multiplu*. Ordinea structurantă a „Logosului" se reproduce astfel, la nivel uman, în propriul său instrument epistemic. Cultura „cucerește" teren spiritual prin construirea, în interiorul său, a *ipostazelor de gând*. Prin întregul ei *„de drept"*, această morfologie a culturii conține paradigma tuturor culturilor. *În fapt* însă, culturile se pot bloca numai într-una sau numai în câteva din *ipostazele gândului*. Cultura europeană - arată Noica - a realizat până acum ordinea aproape integrală a unor *totalizări succesive* : ceasul *substantivului* (Evul Mediu) când în literatură și artă totul devine prin alegorie, persoană, entitate, chintesență; ceasul *adjectivului* (Renașterea), când încep să se ilumineze *calificările* , apare eterogenul, inflorescența epitetelor, procura aparențelor, variația de lumină și culoare, *comparativul* cu gradele sale, *„Mascherada"*, *ceasul gradului zero al adjectivului:* Leonardo da Vinci sau retragerea spre *neutral* a lucrurilor, prin împăcarea forțelor opuse, tendința spre androginic, *complementaritatea;* ceasul *adverbului*: apariția lui *„cum"*, a fanteziei și frenezieі *modale* (libertatea și grația barocului), degenerarea și regenerarea formelor, rafinamentul judecăților; ceasul invaziei *pronumelui personal* - odată cu *Motaigne* ce introduce pronumele la persoana I singular. Lupta, apoi, dintre *eu* și *noi*, dintre individualitate și colectivitate; ceasul epocii noastre sau ceasul *numeralului* și al *conjuncției*: Accentuarea statutului antinomic al existenței spirituale: latura ei statistică și, pe de altă parte, fertilitatea numărului în știință (Noica: „...numărul nu venise oare să-ți dea tocmai libertatea și să te scoată din haos și junglă, să-ți dea lege și sens?" - pag. 159). Epoca de glorie a *logosului matematic* devine epoca maximei polarizări antinomice a existenței: *conectivele* („și", „sau") reflectă exterioritatea relațiilor până la nuditatea schematică a formalismelor. Situația pare să tindă către o sincopă a ființării: apariția *vidului* existențial. Dar - va zice Noica, vidul acesta, **pentru europeni se prefigurează re-generator:** el se confundă cu schema formală, atinge stadiul „nimicului rațional", punct de unde urmează, prin conștiința căpătată asupra lui, îmblânzirea și depășirea. (*„Stăm bine cu vidul în științe și , în chip straniu, deopotrivă cu sentimentul vidului, care obține, cu absurdul,de pildă, atâtea reușite în literatură și cu abstractul, în arta muzicală matematizată ori în plastică"* - pag. 165). Această sincopă pare să fie antecamera ipostazei viitoare (a *prepoziției*) ce va merge la intimitatea omului cu lucrurile; comunicanța nemediată. Cu liberalizarea sistemelor formale, cultura europeană părea a fi ajuns, spuneam - în *„cumpăt de Logos"*: Starea activă a *vidului* repetă modelul funcțional al *unității sintetice* : își oferă singură *diversul* în care se ipostaziază - deci redemiurgește (*„Modelul european s-a confirmat odată cu propria sa vidare de conținut în istoria imediată... a rămas din el scheletul, au rămas pentru o clipă până va veni reîntruparea lor, formalismele"*, pag. 169).

C. Noica nu pare să fie adeptul *ciclicității*. Dar chiar așa să fie? El respinge din capul locului, cu vehemență, ideea unei prăbușiri *apocaliptice* a omenirii. În schimb, pledând pentru *succesiunea* structurilor, vom observa că orizontul propus acestei succesiuni nu e chiar unul liniar, ci unul spiralat; „răsucit" din interior cu fiece redistribuire în nouă ipostază, a *unității sintetice*. Salturile re-ordonatoare de *Logos* devin astfel posibile. (Cu faza *„prepozițională"* a culturii s-ar încheia, cu alte cuvinte, ipostazele *devenirii întru ființă*. Revenirea la o nouă viață a tuturor tiparelor morfologice de *gând* ar implica și intrarea culturii în faza ei de funcționare *sintactică*: Poate accelerația *Verbului*. Ar trebui să corespundă la *Conștiința devenirii întru ființă*. Aceea ar fi o cultură nemediată material: o pătrundere a vieții dincolo de tridimensional). *„... Culturile eliberate de tutela naturii încep a gândi, a vorbi și a sta de vorbă cu zeii. Dar le trebuie timp ca să ajungă până la ei, nu atât un timp al extazului, sau un timp pur al desfășurărilor logice, ci timpul real, timpul istoric.* Să se poată înfrânge timpul, cu el cu tot?

Jeana MORĂRESCU

Trecând istovul focului

lui Constantin NOICA

marea și dorul
adună
cerul și omul
cunună

cum seva lutului toată
spre a olarului roată
cerul se-nclină ușor
bătrân îngenuncheat de picior

cine știe a făptui
cercând a rostui
istovul focului
culorile ochiului

cerul primește și cată
om alb în mișcare de roată

Călin CANDREA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Bucolicele lui Mircea Streinul

Acele fragmente lirice apărute în paginile unor publicaţii din Cernăuţi („*Iconar*") şi Bucureşti („*Buna Vestire*") în 1937, purtând titlul „*Rumânească*", vor fi adunate şi ordonate în poemul de amploare epică şi filosofică intitulat „BUCOLICE", inclus în cuprinsul tomului întâi din „*Opera lirică*", 1939, şi reprodus în acelaşi an în coloanele cotidianului „*Suceava*", din Cernăuţi, condus de Romulus Cândea. Revelaţia „*Bucolicelor*" i-a fost prilejuită lui Mircea Streinul de nenumăratele plimbări în natura din preajma Cernăuţilor. Însoţit de prietenii „iconari", atât de apropiaţi, Liviu Rusu, Leon Ţopa, George Drumur şi Rudd Rybiczka, poetul se-nfrăţea cu tot ce înseamnă „lucrul mâinilor lui Dumnezeu" şi rămânea, astfel, cuprins de extaz ca de iubire pentru o fiinţă vie. Ceea ce este şi trebuie să fie tăinuit şi intim se conjugă cu imensul şi denepătrunsul. Din acest motiv acel greoi şi imprecis, la prima vedere, în poezia sa se atenuează prin reluarea lecturii, deci prin sensibilizarea ochiului cu textura şi modalitatea specifică a poemului, când se definitivează impresia. „Nu cred în inspiraţie. Cred, însă, în necesitatea unei sensibilizări lirice în timp. Atunci cunoaşterea lirică devine acută şi travaliul tehnic e avantajat". (M.S. în prefaţă la *Opera lirică,* 1939, p.X).

„Pentru a putea ajunge la delta creaţiei, trebuie să ne-ntoarcem prin vis la copilărie, căci atunci vorbeşte Dumnezeu prin noi" (Cuvinte la carte „*Drama casei Timoteu*", 1941, p.351). Iar reîntoarcerea la copilărie înseamnă revenirea la spaţiul natal, la însemnele primordiale: „Totul mă reîntoarce spre tine, Cuciurul-Mare! De câte ori veneam de la Bucureşti la Cernăuţi, când trenul intra în plaiurile acelea vergiliene, stam în geamul vagonului să respir adânc cerul fânaţelor tale..." (Cuvinte la carte „*Drama casei Timoteu*", 1941, p.365). Amintirea poetului latin sălăşluind adânc („Desigur că Vergilius, întotdeauna admirator al marii linii simple, ar fi fost fericit să cunoască Bucovina"), e lesne sesizabilă în actul creaţiei pe toată durata elaborării „*Bucolicelor*" (evident, de remarcat asemănarea între sobrietatea gândirii poetului latin şi natura aşezată, ordonată, prin distincţia eleganţei, a spaţiului Bucovinei, inspiratoare a poemului). Din punct de vedere compoziţional, poemul „*Bucolice*" păstrează linia clasică, prin succedarea bine stăpânită a acelor elemente (imagini, senzaţii, idei) ce alcătuiesc motivul *călătoriei* dezvoltat pe parcursul celor şapte părţi. Dar configurarea impresiilor, trăirilor, ideilor care, prin interferenţă, realizează osatura poematică, se produce în planul expresionist al creaţiei. Expresionismul lui Mircea Streinul constă în puterea de a găsi noi mărimi de expresie spre a mijloci raportul eul poetic - univers. Invocaţia către „tânăr pom", cu care se deschide partea întâi, confirmă apartenenţa firavului trunchi de viaţă la mediul de natură prin legătură organică, însemnând binecuvântare şi ocrotire dar şi prilej de rod. Tânărul pom este dimensiunea de centru al vieţii şi al universului: „serile vin la umbra ta, ca la un tânăr Isus./ Haitele-adulmecă izul de cerbi la trunchiul mai zvelt/ decât a fost mângâietoarea mână care te-a culcat/ în luminata ţărână... Frenezia vieţii, dată de însemnele devenirii ce o înalţă ca o ieşire din fenomenalitate: „păsările au sculat aburii sulcinei", „sfântul soare a suit din izvoare" se conjugă cu sentimentul morţii care pluteşte deopotrivă cu eul zbuciumat al poetului şi cu exteriorul ce se pliază după ritmări subiective: „morţii se statornicesc familiar în noi/ să-i ţinem pentru rădăcinile pomului", „şi ciobanii ne vor aminti în fluier ca despre o moarte în pădure". Desprinderea de individuaţie şi pătrunderea prin difuziunea cosmică presupun o anumită linearitate ca într-o măsură ce se veghează pe sine. „Să fim înţelepţi ca porumbii când zboară sub nouri ploioşi" - răsună îndemnul poetului. Chipul călătorului, atât de simplu şi egal cu sine, se va revărsa prin vis şi amintire într-un spaţiu fertil, adunând în acelaşi ritm copilăria şi pădurea, minunea şi primejdia. Acest spaţiu germinat de fiinţă, cu toate umbrele şi luminile ei, devine hrană pentru „tânăr pom".

În partea a doua a poemului spaţiul autohton al creaţiei este delimitat printr-o înţelegere între pământ şi cer, printr-o adâncă pătrundere a „desfăşuratelor mirişti". Acest spaţiu este un loc al trăirilor supradimensionale, închipuind preumblarea prin convergenţa de stări euforice şi simţire a fiinţei lui Dumnezeu. Însemnul uman este figura ciobanului „cu praful de stele de pe pleoape" privind „la mâinile lui pe care luceşte câte o pată de luceafăr". Starea de graţie îi înlesneşte câte o ieşire din fenomenalitate când „ar vrea Dumnezeu să-l dea undeva înainte de început". Textul lui Mircea Streinul îşi urmează linia poetică nu printr-o succesiune de imagini, derivând una din alta cum ne-a obişnuit poezia romantică, ci printr-o suprapunere de motive, frecvente fiind moartea, copilăria, visul, pădurea, celestul, trăirea Divinului. Reluate mereu, ele sunt redate de fiecare dată prin alte expresii. Întoarcerea ciobanului în spaţiul de obârşie înseamnă revenirea din vis, ca o trezire sau o coborâre din stele. Înfăşurat în învelişurile fiinţei, urmărit de moarte şi vegheat de privirea lui Dumnezeu, omul se pregăteşte să-ntâmpine „o nouă dimineaţă". Partea a treia a „*Bucolicelor*" dezvăluie o nouă formă a acelui caracter subiectiv al reprezentărilor poetului ce aspiră spre surprinderea adevărului sau a esenţialului. Pe „fruntea obosită" „a mai rămas pulberea umedă a stelelor". De data aceasta raportul eul poetic - univers este evidenţiat din interiorul iluminat dar strâmtorat de convenţii. Spaţiul este al oraşului ce „tace cu ploaia din vis", stăpânit de aceeaşi moarte şi de amintirile silvane. Undeva într-un spaţiu câmpenesc se consumă schimonosit, mutilând decorul, o scenă de chef. Este anunţat obsedant un „28 februarie" - individualizat şi subiectivizat, prilej de amintiri revigorate extatic pe un fundal urban, urmându-şi la fel de sinuos iluminările pe buclele timpului. În partea a patra a poemului desprinderea de fenomenalitate este mijlocită de acel perete despărţitor, „ochelarii verzi". Pe verticala trăirilor se oferă spre contemplare rigoarea personajelor din basme, îndemnate să se desfăşoare ca-n zodia omenescului. Şi abia învăluit de atâta omenesc, „Făt-Frumos râdea şi pupa toate fetele", visul se spulberă iar aşezarea în fenomenal propune imaginea unui cotidian potenţat expresiv. Transfigurarea poetului ne conduce pe un tărâm unde realul primeşte o nouă formă, raportat la absolut, iar teluricul e aflat în corespondenţă cu universul: „Oraşul dintre ceţuri! Cernăuţi. Prin livezile de piatră/ toamne fumurii se pierd: îngeri palizi de lumină visul/ cerului şi-l poartă prin albastre ploi de Prut înnegurat/ şi fumul cartierului industrial - şi vine zeul câmpiei,/ cu plete de ploaie: străzile miroase deodată a ţărână şi cimbru". Înfăţişarea călătorului singuratic, printre ispitele sub care se revelează natura, este o atingere a sentimentului morţii: „Cu mâini de aramă cuprind sicriele voastre, Ion Roşca şi George Strătoiu/ Da, cred că-n curând voiu fi printre voi şi totul va-ncolţi/ pentru o lume nouă a poeziei". Partea a cincea propune un breviar „ut poesis". Tărâmul de taină al poeziei, pe cât se dezvăluie ca un joc mângâiat de har divin şi executat prin încăperi din univers, pe atât se-nvăluie oprindu-se într-un punct. „Dacă n-ai plâns nu poţi fi poet". Din sunetul lacrimei se-nalţă zidirea „căci a fi poet / înseamnă să ştii a crea munţi de aramă/ şi fluvii de aur, păduri cu inorogi şi păsări, / măiestre dealuri cu limpezi coline şi-oceane,/liniştite cătune în seară, mori de vânt pentr-un/ zănatic şi sfânt Don Quijote". În partea a şasea călătoria se adânceşte în „pădurea poeziei", spaţiu edenic unde pătrunzi prin vis, printr-un acord cu blândele esenţe străluminate de stele şi vegheate de zeul Pan. Litania poetului, reproducând din ritmarea cerurilor şi a pământului, este ameninţată de uitare în „zgomotoasa cetate". Partea a şaptea a „*Bucolicelor*", un îndemn către bucuria universală, este luminoasă şi deopotrivă înălţătoare ca o apoteoză beethoveniană. Omul, el însuşi parte a naturii, ispitit şi ispită a vieţii şi a cunoaşterii, se aşează în prietenie cu sine şi cu ambientul său: „Ridică-ţi casă în pădure/ cărţi ia cu tine, câini, motanul şi mâţa, singur lucrează/ din bârne trainice de fag adăpostul şi un grajd/ pentru cal. Puşca nu lua cu tine, numai prietenie/ pentru lumea pădurii..." Şi aşa, gustând din fructul vieţii şi al cunoaşterii, omul nu se adânceşte în păcat, realizând mântuirea. Finalul poemului încoronează călătoria prin inimoasa chemare:

„Haide să colindăm Cernăuţii, să-i prefacem
în legendă; pădurea noastră să fie! -
până când mi-oiu putea ridica bordeiu în
adevărata pădure; seară uriaşă, pe Weinberg,
mare de piatră; fumul uzinelor, fascinant
cartier industrial. Doamne, cum aş vrea
să fiu frate cu stejarul acela, ori cu grâul
din valea Prutului; ascult ploile, aceste
unice ploi ale Cernăuţilor, cetatea mea
dintre neguri! Fie bucolicele - acestea ţie,
laudă, tu, oraşul cel mai frumos din lume,
oraşul în care-a visat şi-a iubit pentru-ntâia
oară Mihai Eminescu, şi unde toamnele-s
o împărătească ploaie de aur pe umerii şi
fruntea poetului."

Se desăvârşeşte, astfel, lauda pentru acel loc de pământ şi suflet românesc care a înălţat, întru veşnicia cerurilor spre ocrotire de neam şi ţară, pe sfântul Eminescu.

Nicolae HAVRILIUC

ARHIVA LITERATORUL

Ioan Frunzetti, Alexandru Pleşu, Alecu Ivan Ghilia şi Nichita Stănescu
Fotografie de Vasile Blendea

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ofensiva satirei în teatrul de revistă

Festivalul - Concurs al Teatrelor de Revistă
Ediţia a II-a, Constanţa, 19-26 noiembrie 1993

Viaţa scenei româneşti nu poate fi concepută fără prezenţa teatrului de revistă, structurile clasice ale geniului fiind definite de Matei Mille şi Constantin Tănase. „Apele de la Văcăreşti" şi „Cer cuvântul", cu celebra canţonetă „Zdrenţe politice", compusă şi interpretată de Mille, „Nu te lăsa Tănase" (1943 – 1944) au trasat direcţiile revistei româneşti în opoziţie cu moravurile social-politice sau năravurile omeneşti.

Satirizarea oportunismului politic, a minciunii, hoţiei şi corupţiei; dezvăluirea degradării morale a instituţiilor publice şi a relaţiilor interumane, i-au solicitat teatrului de revistă (creatori şi realizatori) reacţii şi modalităţi de adecvare la realitatea imediată. Costisitor prin structurarea ansamblului (orchestră, corp de balet, solişti vocali, actori-interpreţi, fastul costumelor şi decorurilor), teatrul de revistă este în acelaşi timp un gen popular de largă audienţă, un loc unde cetăţeanul de rând „face haz de necaz", întâlnirea cu spectacolul – divertisment oferindu-i satisfacţii afective prin scenete şi cuplete moralizatoare. Constantin Tănase referindu-se la o componentă în structurarea genului revistei îi acorda următoarea semnificaţie: „Cupletul este întotdeauna un of al omului necăjit. Şi omul necăjit trebuie să se revolte, să spuie ceea ce-l roade. De aceea, cupletul devine la mine o petiţie îndrăzneaţă adresată verbal printr-un intermediar: scena".

Operând în sfera mentalităţilor retardatare, teatrul de revistă îşi poate cuceri un loc privilegiat, mai ales în această perioadă de tranziţie, când criza morală şi de comportament ne oferă un spectacol social-politic de amploare caleidoscopică. Rămâne ca slujitorii genului să radiografieze „esenţele tari" ale realităţii, să disocieze tonalităţile minore de cele grave, să abandoneze schemele şi procedeele facile, să renunţe la clişeele şi gagurile desuete; să atace şi să demoleze tabu-uri şi inerţii. Încă se apelează la poantele umorului de provenienţă interbelică.

Vremurile sunt altele, falia est-europeană a trăit experienţa unei jumătăţi de veac de umilinţă şi degradarea civică, lăsând în orizontul istoriei un deşert moral tragi-comic.

Suntem încă „protejaţi" de „însoţitorii nevăzuţi" ai trecutului, suplinitorii destinelor, care preferă penumbra decât o realitate luminată puternic.

Spectacolului de revistă, teatrului din ţara noastră, le revin nobile îndatoriri: să-l ajute pe om să se regăsească în fiinţă prin ordine morală, încredere şi speranţă. Satirizarea viciilor şi mentalităţilor poate fi o alternativă iar teatrul de revistă o instituţie abilitată să se manifeste cu succes şi demnitate artistică.

Teatrul „Fantasio" – Constanţa (director: *Mihai Sorin Vasilescu*) a iniţiat, cu un an în urmă, FESTIVALUL – CONCURS AL TEATRELOR DE REVISTĂ DIN ROMANIA. Anul acesta, între 19 - 26 noiembrie, s-a desfăşurat ediţia a doua a competiţiei.

Excelentele condiţii de organizare, din păcate, au fost afectate de factori meteorologici potrivnici care „au ţinut în şah" participarea trupelor înscrise în concurs. Teatrul din Piteşti a dat o probă de eroism ca să ajungă la Constanţa, iar colectivele din Ploieşti şi Galaţi şi-au văzut şi ele blocate posibilităţile de a reveni acasă.

Competiţia (cu un juriu prezidat de doamna DINA COCEA) şi-a demonstrat oportunitatea, spectacolele reprezentate oferindu-ne prilejul să afirmăm că teatrul de revistă cunoaşte un moment evident al relansării sale, ca gen, că la fiecare colectiv artistic am putut observa tendinţa de originalitate şi înnoire a mijloacelor de expresie, preocuparea pentru definirea unui stil care să dea personalitate artistică trupei.

De fapt, premiile acordate de juriu exprimă cât se poate de concludent valoarea unor ansambluri sau potenţarea expresivă a structurilor componente. De pildă, *Premiul „C. Tănase" pentru cel mai bun spectacol* a revenit, pe merit, Teatrului „Fantasio" – Constanţa. Textul lui *Aurel Felea* şi *Ananie Gagniuc*, orchestra dirjată de *Dumitru Lupu*, scenografia *Viorica Petrovici*, soliştii vocali şi interpreţii, ansamblul de balet au dat posibilitatea regizorului *Constantin Dinischiotu* să construiască un veritabil spectacol de revistă în care să regăsim structurile clasice ale genului.

„Sus ai noştri, jos ai voştri!", cu un final apoteotic–surpriză, deosebit de şocant prin virulenţa politică, ne determină să afirmăm că teatrul de revistă românesc şi-a relansat disponibilităţile, precum şi şansele de adecvare la realităţile tranziţiei.

Constantin Dinischiotu, cel ce slujeşte teatrul românesc de 45 de ani, a fost distins cu *Premiul „Nicuşor Constantinescu" pentru regia* spectacolelor de la Constanţa şi Galaţi. O reprezentaţie care obţine *Premiul pentru cel mai bun spectacol* într-o competiţie cumulează, de fapt, respectiva distincţie pentru toate compartimentele ansamblului. În această situaţie pot fi omise valori individuale ce s-au integrat acestuia, omiţându-se nume de referinţă. Este şi cazul interpreţilor *Mihai Sorin Vasilescu, Florin Zăncescu, Lică Gherghilescu, Coca Andronic, Dumitru Caramitru, Maria Lupu, Ramona Caracas.* În palmaresul competiţiei au fost incluse două nume ajunse la apogeul carierei: *Ileana Şipoteanu (Premiul „Doina Badea" pentru cea mai bună cântăreaţă)* şi *Dumitru Lupu (Premiul „Ion Vasilescu" pentru cea mai bună piesă muzicală - compoziţie şi text)*, numele celor doi fiind înscrise cu majuscule pe afişele Teatrului „Fantasio".

Aşa cum precizam, *Constantin Dinischiotu* este şi creatorul spectacolului „Mai daţi-o-ncolo de politică" de Ananie Gagniuc, al Teatrului „N. Leonard" – Galaţi. Acest colectiv artistic şi-a dobândit o notorietate meritată iar actualul director, *Marcel Ionescu*, este vizibil preocupat să menţină spectacolul de revistă în structurile ce l-au consacrat. De asemenea, este evidentă preocuparea de a lansa nume noi şi trebuie să apreciem că debuturile prezente în spectacolul menţionat se motivează cu prisosinţă.

Paul Buţa, distins pe merit cu Premiul Fundaţiei „Al Giugaru" (fiica marelui actor, doamna *Alexandrina Giugaru*, **dovedind-u-şi cu prisosinţă** generozitatea şi solidaritatea faţă de mişcarea noastră teatrală), se anunţă un cupletist cu har, iar fraţii *Lucian* şi *Doru Baba* s-au lansat cu real succes în muzica uşoară. Promisiunile sunt de bun augur. Menţionându-i pe debutanţi, nu putem să nu-l reamintim pe actorul *GeorgeÂ Panaitopol*, excelent cupletist şi interpret de scenete satirice, devoţiunea sa faţă de scena gălăţeană fiind marcată de gongul inaugural.

Spectacolul gălăţean îl putem înscrie tendinţei de a menţine şi perfecţiona structurile clasice ale genului. Coregrafia *Marcelei Timiraş Madan*, distinsă cu Premiul *„Nicolae Sever"*, colaboratoare şi a spectacolului *„Raiul pe pământ"* (Teatrul „Toma Caragiu" Ploieşti) vizualizează cu talent ritmuri şi culori ce fascinează privirea.

Neşansa coregrafei a fost că cele două spectacole s-au succedat, de la o seară la alta, iar această coincidenţă a făcut perceptibilă translarea semnelor euritmice de la Galaţi, la Ploieşti, sau invers... Autopastişa?!

Revista Teatrului „Toma Caragiu" – Ploieşti (director: Lucian Sabados) manifestă tendinţe de modernizare a structurilor genului, regizorul Bogdan Ulmu izbutind să alterneze gaguri de bun gust cu scenete satirice şi cuplete inseriate contrapunctic. Şi la acest colectiv se simte tendinţa de a întineri trupa (orchestră, balet, solişti vocali), iar spectacolul „Raiul pe pământ" enunţă preocuparea de racord cu şcoli similare consacrate. „Influenţele", ca studiu de laborator, pot fi benefice cu condiţia să nu eşueze într-un mimetism provincial, care să depersonalizeze identitatea culturală proprie. *Premiul special al juriului* stimulează tocmai preocuparea de a defini un stil propriu ansamblului.

În afară de evoluţia de grup a baletului „Majestic", s-au mai apreciat costumele arh. *Teodora Dinulescu (Premiul „Gheorghe Caramanlău" pentru cea mai bună scenografie)*, prestaţia dirijorului *Viorel Gavrilă (Premiul „Sile Dinicu")*, precum şi evoluţia *Marianei Iloviceanu (Premiul „Zizi Şerban" pentru cea mai bună actriţă)*, prin susţinerea unui cuplet de Al. Darian, care s-a impus prin problematica textului, autor prezent în concurs cu inspirate lucrări de gen.

Tânărului solist de muzică uşoară *Adrian Enache* i s-a acordat premiul *„Aurelian Andreescu" pentru cel mai bun cântăreţ*.

Confruntată cu agresiunile viscolului, secţia de estradă a

Teatrului „Al. Davila" – Piteşti a prezentat spectacolul *„Revista nu dă faliment" de Constantin Zărnescu*, şi *Al. Darian*, care s-a impus prin problematica textului, percutanţă, bun gust, miză satirică şi atitudine civică. *Constantin Zărnescu* distins cu *Premiul „Eugen Mirea" pentru sceneta – cuplet* rămâne un redutabil creator în domeniul teatrului de revistă, relevându-şi valenţele satirice în crochiuri dialogate sau monologuri cu efecte în registrul deriziunii. Un talentat interpret al textelor sale s-a dovedit comicul *G. Gentea*, care a valorizat cu aplomb fiecare apariţie; fapt ce i-a conferit *Premiul „Matei Millo" pentru cel mai bun actor*. Aceluiaşi teatru, temerar în confruntarea cu ostilitatea vremii, s-a acordat *Premiul Revistelor „Urzica" şi „Şopârla"*, deoarece a demonstrat că REVISTA NU DĂ FALIMENT. (Director: Ion Tipsie)

Cotidianul „Libertatea", prin criticul *Valentin Silvestru*, a acordat un premiu „pentru cea mai spirituală contribuţie la spectacolele din festival", domnului Ananie Gagniuc, autorul scenetelor şi cupletelor din spectacolele *„Sus ai noştri, jos ai voştri!"* (Constanţa) şi *„Mai daţi-o-ncolo de politică"* (Galaţi)

Dacă la Galaţi şi Ploieşti s-a putut observa tendinţa de întinerire a trupei, la Constanţa există o şcoală proprie de iniţiere în genul revistic. Tabloul coregrafic „Panterele", o secvenţă din scenariul spectacolului premiat, o demonstraţie de virtuozitate şi rafinament stilistic ne edifică pe deplin asupra disponibilităţilor în ce priveşte viitorul ansamblului de balet. De asemenea, în distribuţia spectacolului constănţean au evoluat cu succes şi studenţi ai Universităţii „Hyperion" – Facultatea de arte, secţia de actorie music-hall, regizorul *Geo Saizescu* fiind prezent în calitatea sa de decan. Am reţinut un talent remarcabil, o mare cupletistă de perspectivă. Se numeşte *Mirela Pană*.

*

Aurel Storin (membru în juriu) şi *Constantin Dinischiotu* (directorul festivalului concurs) au fost moderatorii colocviilor TEATRUL DE REVISTĂ AZI ŞI RELAŢIA CU PUBLICUL, PROBLEME DE MANAGEMENT, la care au participat directori de teatre, secretari literari, scriitori, compozitori, coregrafi, ziarişti, interpreţi şi creatori. Prezentă în juriu, doamna *Adina Cezar* a fost observatorul avizat şi obiectiv în domeniul coregrafiei.

*

Genul fiind deosebit de costisitor, prin fast şi numărul mare de interpreţi, teatrul de revistă are nevoie acută de sponsori şi coproducători generoşi. Ediţia a II-a a FESTIVALULUI CONCURS AL TEATRELOR DE REVISTĂ DIN ROMANIA s-a bucurat de susţinerea unor firme din elita economiei de piaţă constănţene. Se cuvine să menţionăm: BTT SA, „MIRA" SRL, „SOLETA" SRL, „PROVITA" SRL, „USM IMPEX SRL, „ON PLONGE" SRL.

CASA DE MODĂ „FLER"– definită prin originalitate şi simţ estetic - a oferit o paradă a vestimentaţiei de ocazie, prezentată, seară de seară, de *Alina Chivulescu* (în fotografie) care, împreună cu actorul *Florin Zăncescu* au prezentat programul festivalului -concurs consacrat teatrelor de revistă.

George GENOIU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

Desant american

Dacă până acum un festival de film studențesc în România însemna Academia de Teatru și Film (anul acesta cu aproape 50 de producții) și „ceilalți", competiția devine interesantă odată cu „Dakino ediția a treia" (25-27 noiembrie, cinema Studio) la care, pe lângă anemicul eșantion al facultăților particulare, și-a făcut intrarea în forță Legiunea Străină.

Dușurile reci sunt o metodă terapeutică eficace în multe cazuri, „Dakino"(inițiator Dan Chișu) nefăcând excepție. Confruntarea pe teren propriu a tinerilor cineaști mioritici cu studenți de la (printre altele) Columbia și New York University (adică juni păstoriți de alde Forman și Kusturica, a fost mai mult decât pilduitoare. Dacă filme experimentale (prezență insolită în sălile noastre de cinema), precum *Lost Avenues* sau *He would have loved me to death*, au făcut nefumătorii să caște, iar restul spectatorilor să iasă pe coridoare, ariergarda detașamentului american (*The Make, The Strange Case of Balthazar Hyppolite, Two days in Wisconsin*) a spulberat orice speranță decentă în păstrarea în țară a valutei destinate premiilor importante.

Secretul american stă în cunoașterea mecanismelor narative ale filmului de scurt-metraj: introducerea rapidă în situație, epică simplă și fluentă, personaje caracterizate sumar, dar eficient, răsturnare de situație în final. Spre deosebire de colegii lor est-europeni, americanii nu vor să spună mai mult decât le permit spațiile reduse și nu se lasă atrași de tentații metafizice sau metaforice. Nu se tem de claritatea care ar putea face transparentă lipsa de idei. Dincolo de Ocean, cineaștii nu-și ascund defectele dând vina pe pretinsa stupiditate a spectatorului, eternul acar Păun al esteților vechiului continent. În Statele Unite, regizorii sunt buni sau proști, însă niciodată sumbru-mesianici, poză sub care se ascunde de multe ori mediocritatea în Europa.

Marele premiu a oscilat între două filme (*The Make* și *Two Days in Wisconsin*) a căror sumară analiză duce la schițarea unui portret de mici dimensiuni al cinematografiei americane mature, chiar dacă punctele de plecare sunt filme studențești. *The Make* este prototipul filmului hollywoodian. Protagonistul e un „rău" simpatic, tip bine, genul bărbatului care dă fiori coafezelor. Este sentimentaloid, deși pozează în dur; abatere de la regulă: amorul rămâne doar platonic, nu se trece la fapte. În orice caz, morala triumfă. Poți să te duci cu familia la cimema! Sorții juriului - metodă antică de decizie - au ales prost și de această dată. Premiul cel mare s-ar fi cuvenit fără îndoială lui *Two Days in Wisconsin*, care ar reprezenta echivalentul cinematografului american „independent" (ghilimele obligatorii pentru Statele Unite). Autorul pare a fi un epigon al lui Woody Allen: personaje bovarice, evazionism și miraculos în cotidianul sordid, Wisconsinul privit ca un soi de Caracal nord-american, ironie și umor izvorâte dintr-un tragic subteran, fără angoase existențiale impuse cu de-a sila.

Totuși, acordarea Marelui premiu (2000 de dolari după care i-ar lăsa gura apă chiar și unui membru al mai bătrânei și mai profesionistei Uniuni a Cineaștilor Români) lui Stephen James, autorul lui *The Make*, a fost un rău necesar. Alegerea evidențiază preferința pentru un anumit tip de cinema, care are atuul universalității. El va plăcea unui public larg, în orice sală de proiecții, fie ea în Tombuctu sau în Dorohoi. Și - fără a fi adepții unui cinematograf comercial - credem că aceasta este o calitate pe care trebuie să o posede și filmele studențești narative. Dacă sunt filme.

Lucian GEORGESCU

ARTE PLASTICE

Teodor Botiș și arta ambiguității

Marți, 23 noiembrie 1993, la Cluj-Napoca, în Galeria Mare a Uniunii Artiștilor Plastici, a avut loc un remarcabil eveniment artistic, în același timp o sărbătoare a elitei intelectualității clujene: retrospectiva unuia din cei mai importanți pictori români transilvăneni: domnul Teodor Botiș.

Student al profesorului Aurel Ciupe (asistent, apoi, al maestrului Corneliu Baba, între 1962-1964), ardelean prin origine, echilibru, măsură a spiritului, Teodor Botiș a parcurs, în cariera sa de pictor profesionist, în aceeași vreme profesor la Institutul „Ion Andreescu" din Cluj-Napoca, diverse etape - de la un Univers al infinitelor elemente figurative, cu substrat străvechi mioritic-românesc spre unul *formal abstract*, de o uluitoare pregnanță a *poeticului* și a *decorativismului plastic*, apropiat în realizare și strălucire cu lumea cromatică stranie a lui Ion Țuculescu.

A rezultat din aceasta o originalitate surprinzătoare, un stil imediat recognoscibil, admirat de *poeți* (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Romulus Guga, Grigore Arbore), ca și de pictori ai generației sale (Radu Maier), spre a nu aminti, dintre critici, decât pe Ion Frunzetti, Dan Grigorescu, Virgil Mocanu, Mircea Deac, iar în Transilvania, pe Negoiță Irimie, Mircea Țoca, Viorica Guy Marica, autori ai unor contribuții eseistice de substanță asupra operei și personalității lui Teodor Botiș.

De la simbolurile „înfloririi" și „creșterii", cultivate în tinerețe, hieratism și gingășie a tot ceea ce este fragil și mătăsos, în lumea naturală, la *stilizările* ilustrate în viziuni apropiate de covoarele ardelenești, de alte elemente și motive *etnografice*, ori de ondulațiile și unghiurile unui spațiu *matrice* - Teodor Botiș a evoluat spre o *poetică a ambiguității*, în care o seamă de *nuclee-metafore* (vizibile încă în *desen*), semințele, petalele, corolele, frunzele, pietrele templului ori turnul unei biserici, zidul, fereastra etc. se interferează până la pierderea identității (formei), creându-se *viziuni* și *simboluri noi*, aproape abstracte, în stare să ne fascineze până la aparența și răceala cristalului, a geometriei arhitectural-decorative, a arabescurilor, a senzației de poezie cromatică nesfârșită și a prețiozității. Rezultă, de aici, o viziune pur *manieristă modernă*, în care se mai poate încă bănui *metamorfoza* (metamorfozele): de la nervuri, petale, fragmente de tapiserii, la pietrele din ziduri, de la ondulația colinară, la arhetipalul *semn* artistic al „peștilor", de la floare (și semințele ei), la cochiliile scoicilor, „edificiul"serafic al viermelui de mătase, al fluturelui sau al libelulei, de la „arhitectura" unei plante la turnul unei clădiri etc. O concepție (și o creație) nu doar *originală*, cum s-a spus, ci semnificantă, prin stranietatea geometriei, a mișcării formelor, diversitate și insolit.

Desenul este în cele din urmă, „pulverizat" de misterul (mai ales) uneia din cele mai dificile culori, trimițând (și ea) la decorativismul pictural-arhitectural: *griul* și rafinatele sale *nuanțe*, urmat, imediat, de *brun*, culoare accentuat ardelenească pentru *reprezentarea pământului*; și, nu în ultimul rând, *ocrul*, *roșul*, variantele „solare" ale *galbenului* (portocaliul etc.).

Poetul Marin Sorescu a intuit în această viziune picturală și în autorul ei „o dinamică a discreției", „o mișcare în surdină, ca rotirea nevăzută, dar simțită a galaxiilor", iar Nichita Stănescu - doritor a scrie *o carte* despre reprezentările lui Teodor Botiș, a afirmat cândva: „Dacă privești arta lui Botiș, cu ochii sufletului, vei descifra în ea *apele mitice ale substanțelor noastre tracice*". Desigur, o expresie ce încerca să înlocuiască, în alt mod, celebra formulare a poetului și filosofului Lucian Blaga privitoare la „revolta fondului nostru ne-latin".

Deschisă începând cu această ultimă decadă a lunii noiembrie și până la sfârșitul lui decembrie, *Retrospectiva Teodor Botiș* subliniază, la un înalt nivel de receptivitate (al prestigiului și audienței la public), aniversarea Zilei Naționale a României, elogiată, iată, (și) prin creația excepțională, de peste trei decenii și jumătate, a unui pictor de primă importanță.

Constantin ZĂRNESCU

MUZICĂ

Uvertură de Rossini

După ce anul trecut am sărbătorit (nu prea convingător la noi) bicentenarul nașterii compozitorului, muzica lui Rossini a dispărut de pe afișele de concert. Uverturile operelor sale, pagini simfonice de mare rafinament și tot atâta popularitate, au lipsit din programe în ultimul timp. Ca o revanșă, poate, dirijorul Horia Andreescu și Orchestra de cameră „Virtuozii din București" sunt prezenți în magazine cu un disc compact produs de Artexim, care conține *Uverturi* de Rossini. Un disc de aproape o oră, cu 8 uverturi ale maestrului născut la Pesaro, la 29 februarie 1792, unele făcând parte din repertoriile curente, altele depășind rareori filele monografiilor. Binecunoscutele uverturi la operele *Italianca în Alger* și *Bărbierul din Sevilla* încadrează partituri aflate în conul de umbră (*Il signor Bruschino, La Cambiale di matrimonio, Il Turco in Italia*), alături de „sinfoniile" operelor *Tancred, Scara de mătase* și *Cenușăreasa*. Lipsesc piese care au pășit de mult pragul celebrității, ca uvertura la *Wilhelm Tell* ori cele la *Coțofana hoață* și *Semiramida*, reținute în mod curent în programele de concert și în selecțiile discografice. Dar dl. Horia Andreescu oferă o excelentă oră de muzică rossiniană. Spontaneitatea, prospețimea frazei muzicale, culoarea timbrală, caracterul fixat în vârful peniței, dinamica specifică, sugestivitatea registrelor comicului lângă *velocitate* și emoționantele *crescendi*, acestea din urmă – trăsături fundamentale ale stilului rossinian - se regăsesc pe deplin în versiunea „Virtuozilor din București". Totul pare surprins în clipa unică a inspirației, fixat pe nerăsuflate într-o materie sonoră transparentă și dezinvoltă. Claritatea formei, limpezimea expresiei și plasticitatea detaliului sunt subliniate cu talent de dirijorul nostru, care se dovedește un bun cunoscător al stilului rossinian. Viteza pasajelor scrise în valori de note mici nu trebuie să piardă niciodată elocvența, proprietatea și personalitatea sunetului rămân intacte în goana nebună a unui tempo prestissimo. Este una dintre principalele dificultăți în interpretarea paginilor instrumentale ale lui Rossini, la care ansamblul devine o reunire de detalii „orgolioase", fiecare cu o pregnantă individualitate. Forma limpede și eficace pentru nuanțarea conținutului, chiar dacă uneori aceasta respectă un convenționalism tradițional, poate fi observată inclusiv la nivelul celulei instrumentale. Fiecare voce a orchestrei își păstrează la Rossini personalitatea chiar într-un ansamblu furtunos. Cu atât mai mult solo-urile sau evoluția în prim-plan a unei partide dobândesc expresivitate, specificând tipologia personajelor și caracterul acțiunii, deși uverturile rossiniene nu sunt construite pe baza unor teme din operele respective. Ele introduc în atmosferă, captează interesul spectatorului, îl pregătesc pentru tumultul acțiunii, pentru cascada de râs din episoadele acesteia.

Versiunea d-lui Horia Andreescu are, stilistic, toate atributele care conferă originalitatea muzicii rossiniene. Înființată în 1988 și cunoscând consacrarea într-un program ocazionat de sărbătorirea împlinirii a 100 de ani de la primul concert simfonic la Ateneul Român (5 martie1989), Orchestra de cameră „Virtuozii din București", alcătuită în majoritate din instrumentiști ai Filarmonicii „George Enescu", se dovedește, și în acest album, una dintre cele mai bune formații de gen. Sunetul său are o puritate remarcabilă, totodată o eleganță deosebită. Instrumentele cu coarde lasă mereu impresia unui cânt lejer, aerat, parcă în vârful arcușului. Viorile au temperament, verva frazelor rossiniene se desprinde cu naturalețe. Instrumentele grave articulează exact accentele și îngroașă prudent pasajele scrise în forță. Dar fiecare partidă are omogenitate, timbrele ating acea nuanță de personalitate rostită în fugă, în viteza debordantă a desfășurării muzicale. Am lăsat la urmă suflătorii, atât de solicitați – excelenți în toate piesele: oboiul (dl. Adrian Petrescu), frecvent întrebuințat, mai ales în *Italiana in Alger* și *Scara de mătase*, unde are solo-uri dificile, cântă cu noblețe și evidențiază un lirism care nu pierde nici un moment posibila sugestie umoristică. Flautul (dl. Nicolae Maxim), clarinetul (dl. Valeriu Bărbuceanu) în uvertura la *Cenușăreasa* - tot aici perfidia viorilor – au tonuri încântătoare. Ușurința exprimării, impresia de dezinvoltură, tipică la Rossini în partidele de suflători, chiar la instrumente mai greoaie (cornii, trombonii, tuba, acestea din urmă folosite rar) produc emoții irezistibile. Cornii și violoncelele, temelia construcției armonice în partiturile rossiniene, cântă cu un discernământ stilistic apreciabil. Solo-ul de corn (dl. Simion Jebelean) conduce expresiv paleta comică în *Turcul în Italia* (pagină de virtuozitate, de mare frumusețe instrumentală), punctată de intervenția burlescă a trompetei (dl. Iancu Văduva), atât de bine pusă în valoare, și de acele torente de note staccato la tromboni, amintind (un pasaj) din *Coțofana hoață*. Echilibrul sonor, dozajele sunt la rândul lor dovezi de măiestrie dirijorală.

Costin TUCHILĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

În parc

Intram în parcul Herăstrău. Dus cu gândul cine știe pe unde, nu observasem că eram însoțit.

– Ești o figură! aud deodată. Nu te dezminți. Merg alături de tine de când am coborât amândoi din autobuz și tu habar n-ai. Probabil „convorbeai cu idealuri“, cum ar zice Eminescu.

Era fostul coleg de liceu. Nu-l mai văzusem de câțiva ani, îl auzisem doar la telefon. Încerc să mă scuz pentru impolitețe, însă el își continuă discursul, neacordându-mi secunda necesară pentru a îngăima ceva.

– Ai primit, sper, scrisoarea. Tot am sunat la telefon, dar se vede că îți era deranjat aparatul, nu răspundea nimeni, așa că nu mi-a rămas decât să rezum în scris ce voiam să-ți spun. Din păcate, și acuma am să-ți împărtășesc niște impresii tot rezumativ, căci mă așteaptă cineva la Muzeul Satului și am cam întârziat.

Dragă, aștia sunt nemaipomeniți. Vorbesc de o seamă de ziariști, unii de mare faimă. Judecă exact ca babele ramolite. Nu numai ei, se înțelegea și alții care se pretind „elită“, o doctoriță de exemplu, gândesc la fel, am auzit și profesori de istorie chiar, debitând niște enormități de mi-a stat ceasul. Dacă ar veni regele, zicea doamna doctor, am avea de toate, imediat. Ne-ar da americanii, și nu numai ei. Regele are rude în toate familiile domnitoare… .Ce mentalitate de cerșetori, de infirmi, de paraziți! Să aștepți să ți se „dea“! Asta așteaptă și câțiva dintre colegii mei de serviciu, poate și unii dintre ai tăi, dar, mă rog, la alde aștia n-am pretenții. Ziariștii însă!… Ziariștii ar trebui să fie călăuzitorii opiniei publice, luminătorii conștiinței sociale. Însă ei, în loc să o lumineze, o zăpăcesc.

Păi, bine, spune și tu, văd că mă lași să trăncănesc singur, poate că te amuzi în sinea ta: uite ce prăpăstii spune ăsta, dar ce prăpăstii, domnule! cum prăpăstii? Nu auzi cum raționează unii care, mă-nțelegi, se pretind! Funcționează oare în politică sentimentul? Acordă cineva cuiva ajutor dezinteresat, chiar și în lumea de rând, darmite la nivel de state? S-ar grăbi oare americanii, ei, care n-au avut niciodată monarhie, să ne ghiftuiască numai de dragul ochilor (frumoși, nimic de zis) ai ex-regelui? Chiar și cel mai puțin școlit dintre țărani realizează că în politică, și nu numai în politică, interesul poartă fesul. Nimeni nu dă nimic nimănui pe gratis. Fiecare, când află ceva, presupunând că află, are în vedere interesul lui, și nicidecum al celui ce primește ajutorul. Cât privește cazul în speță, se știe cât de generoase au fost augustele rubedenii ale fostului suveran după detronarea lui. S-au lepădat de el ca de Satana. De abia a găsit o biserică (în Grecia) în care să se cunune. „Parcă eram ciumați!“, își amintește regele însuși, într-un interviu, vorbind despre el și despre regină. La fel se comportaseră familiile regale, în 1940, față de tatăl său, regele Carol al II-lea, după abdicare. Nici o țară europeană nu i-a acordat azil, de frica lui Hitler. A fost nevoit să se stabilească tocmai în Mexic, după o perioadă spaniolă de semiarest. Acum situația e, desigur, alta, dar în nici un caz marii politicieni, conducătorii statelor bogate n-au devenit sentimentali. Ei acordă ajutor doar cu condiția de-a obține profit de pe urma lui. Ei nu se încurcă în abstracții. Nu le pasă dacă într-o țară sau alta regimul e burghezo-democratic, social-democratic, socialist, comunist sau neofascist, totul e ca interesele statelor proprii să fie favorizate. Aceasta era și politica lui Hitler, creatorul regimului celui mai ideologizant din istoria modernă și contemporană. Hitler i-a sprijinit pe legionari absolut numai în măsura în care aprecia că era posibil să-și atingă prin ei propriile scopuri. Afinitățile ideologice îi erau total indiferente. I se rupea în paișpe de ideologia legionară. Nu-l interesau decât petrolul românesc, grâul românesc și alte resurse. Economicul prevalează mereu și pretutindeni asupra politicului. Când Hitler și-a dat seama că putea conta mai mult pe Antonescu decât pe legionari, n-a ezitat să-i dea generalului mână liberă pentru a-i masacra, deși legionarii erau considerați de toată lumea coloana a cincea a Reichului. Pariez că, și de data aceasta, democrațiile occidentale îi vor abandona pe protejații lor români întocmai ca, în 1940 și 1945-47, pe Maniu, pe Brătianu și pe ultimii doi regi… Liderii marilor puteri promovează o retorică de proporții planetare pe tema democrației, libertății, drepturilor omului, dar când e vorba de aplicarea principiilor enunțate, ei procedează foarte diferențiat și în funcție de interesele economice. Fac tapaj colosal de situația de la noi, unde numai de libertate nu duce lipsă cineva, unde oricine are dreptul să-și facă de cap, dar situația din China, țară cu regim comunist, îi deranjează prea puțin; în orice caz, nu i-a împiedicat să acorde clauza fără atâta mascaradă ca în cazul României.

Ascultam fără să emit vreo părere. Intuindu-mi exact starea de spirit, locvacele însoțitor și-a continuat perorația, imperturbabil:

– Degeaba taci. Știu că mă aprobi. N-ai încotro. Ziceam că ziariștii de renume vorbesc la televiziune fără nici o preocupare de logică, de coerență a judecăților, întocmai ca babele ajunse la mintea copiilor. Ei etalează mizeriile și suferințele de care geme populația, atribuind puterii politice și administrației de stat întreaga răspundere, Cum argumentează? Nicicum. Oricare ar fi cauzele obiective și subiective ale situației dezastruoase: secetă, inundații, corupție, puținătatea investițiilor străine, indolență, nemuncă, greve, de vină e guvernul, numai guvernul și numai guvernul. Premisa subînțeleasă a tuturor spuselor și scriselor câtorva jurnaliști este omnipotența atribuită cu inocență guvernului. Guvernul poate totul, numai să vrea. Guvernul e Dumnezeu. Cineva, mai mulți de fapt, au observat cu bun simț, în toiul unor dezbateri televizate recente, că nu sunt necesare decizii guvernamentale și alocări de fonduri pentru ca un cetățean să mături gunoiul din fața propriei case, să nu irosească apa, să nu distrugă - prin nepăsare sau perversitate - ceea ce, de bine, de rău mai există, mai funcționează - și imediat alții i-au amintit că asemenea apeluri erau lansate și sub comuniști. Și ce dacă erau? Păcat că nu erau puse, nici atunci, în aplicare! Dacă a spus cândva un comunist: nu fura, nu ucide, nu trândăvi, nu viola, urmează să devenim cu toții hoți, criminali, trântori, huligani - și mulți chiar devin - sub cuvânt că detestăm comunismul?! Nu-mi amintesc să fi auzit din partea vreunui contestatar, ziarist de altă profesie, sau să fi citit în presa antiguvernamentală vreun cuvânt de condamnare a infractorilor, a tâlharilor, asasinilor, proxeneților, vreo inițiativă concretă de eradicare a flagelurilor ce traumatizează societatea. De corupție au luat act doar în momentul în care au crezut că o pot utiliza ca armă împotriva executivului și a puterii, în general.

– Poate fi oare absolvită puterea de răspundere? m-am pomenit gândind cu voce tare.

– Nu poate fi, evident, mi s-a răspuns prompt. Dar nici nu poate fi incriminată în exclusivitate. Nu e corect. Tot ce vreau să spun este că puterea e neputincioasă fără sprijinul societății. Nu există putere în sine. Ar fi ca un cap fără trunchi și fără membrele corpului. Puterea nu-i o entitate metafizică. Ea emană din societate, din națiune, din popor și încetează în clipa în care se detașează de ele, situându-se deasupra.

– Și Ceaușescu?… am observat.

– Soarta lui Ceaușescu tocmai confirmă ceea ce afirm. Puterea detașată de sursa ei se mai poate exercita, un timp, în virtutea inerției (mai mult iluzoriu, de altfel, mai mult în abstract), dar până la urmă se prăbușește. Opoziția noastră a recurs și recurge mereu, de aproape patru ani, la toate stratagemele posibile pentru a izola conducerea statului de societate. Ea încurajează indisciplina, anarhia, nemunca, iresponsabilitatea, întreprinde tot ce îi stă în putință pentru a împiedica guvernul, oricare ar fi, să-și exercite mandatul. Emisarii ei în străinătate zugrăvesc țara în asemenea culori, încât imaginea României să provoace spaimă și repulsie, să taie oricărui investitor potențial pofta de a veni la noi, într-un cuvânt, nu se dă în lături de la nimic pentru a provoca adâncirea crizei, sporirea haosului, înăsprirea până la insuportabil a sărăciei și, concomitent, acuză puterea de tot ceea ce rezultă în bună măsură de pe urma propriilor ei demersuri.

– De ce face toate astea? întreb:

– Cum de ce? Din sete de putere. Vrea, cu orice preț, chiar și cu acela al ruinării totale a țării, puterea. O spune cu fiecare prilej. Vrea alt guvern, altă clasă politică. Vrea alegeri anticipate. În paranteză fie spus, dacă s-ar organiza asemenea alegeri, fii sigur că le-ar câștiga forțele extremiste de stânga-dreapta; așa-zisa „opoziție democratică“ ar fi măturată.

– Crezi? am întrebat cu mirare.

– Nu cred, sunt sigur. Vântul vremii bate spre stânga. Au arătat-o alegerile din Polonia, din Grecia. Oamenii de rând nu sunt atât de proști cum îi cred elitiștii noștri. Ei înțeleg atâta lucru, doar nu-i atât de greu de înțeles, că tot ce denunță adversarii actualei puteri s-ar amplifica la infinit, dacă ar prelua ei căruța. Șefii partidelor de opoziție, liderii sindicali, o liotă de jurnaliști deplâng, spre exemplu, tragedia șomerilor și tot ei susțin că soluția problemelor sociale e privatizarea. Dar privatizarea marilor întreprinderi și, consecutiv, retehnologizarea lor, de care este condiționată sporirea productivității, implică prin definiție concedieri masive, deci creșterea înspăimântătoare a șomajului. Modernizare fără eliminarea forței de muncă excedentare, parazitare, nu se poate. Cei afectabili de pe urma unei asemenea situații știu ce-i așteaptă, la viitoarele alegeri anticipate, s-ar agăța de utopiile populiste ale extremiștilor de dreapta-stânga, ca înecatul de un fir de pai. Identic se înfățișează lucrurile în plan de politică monetară. Pentru însănătoșirea monedei naționale e necesară în prealabil liberalizarea totală a cursului dolarului. Efectul va fi scăderea și mai catastrofală a puterii leului, deci creșterea inflației, majorarea și mai înspăimântătoare a prețurilor, scăderea și mai accentuată a nivelului de trai. Altfel nu se poate. E un purgator inevitabil, pe care societatea îl va traversa, indiferent de ce putere își va alege sau îi va fi hărăzită. Legănarea în iluzii nu duce la nimic. În alegerile locale din '91, populația a votat masiv pentru candidații opoziției, și cu ce s-a ales? Cu și mai multă mizerie! Nu pentru că noii dregători provin din opoziție, situația ar fi aceeași și dacă se mențineau cei vechi, dar pentru că nu prin schimbări de persoane, și nici de programe, de doctrine, se poate ieși din impas. Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor! Învinuiți că, sub administrația lor, situația localităților a continuat să se deterioreze, actualii primari răspund: Păi, dacă nu avem fonduri! Dar, atunci când au candidat, promiteau ameliorări spectaculoase fără a le condiționa. Cu fonduri ar fi realizat câte ceva și predecesorii lor. Speranța alegătorilor era tocmai că ei, candidații opoziției, aveau să obțină sprijin material din străinătate. Așa lăsaseră să se înțeleagă, și chiar declarau explicit. Voi, fesenistii, nu obțineți nimic de la americani, pentru că sunteți fesenisti, dar noi… Au obținut un sfârâiac.

Discret, m-am uitat la ceas. Nescăpându-i gestul, amicul a intrat în alertă.

– Aoleo! Am întârziat. Continuăm la telefon. Pe curând!

Mă îndoiesc însă că are să mă prindă la telefon. ■

AVATAR

lui Nichita Stănescu

Mă prefac uneori într-o floare de cristal
și am să ajung lacrimă la mal
să atârn colier de sufletul tău
sărutându-ți mâna și pierind mereu

alteori mă prefac într-o floare de tei
și-am să curg senzual peste umerii tăi
am să-ți mângâi șoptit cuvintele moi
au să cadă ninsori peste amândoi

până atunci mă închid într-o scoică și plâng
nici nu știu ce e somnul acesta atât de adânc
nici nu știu ce am să mă prefac
până atunci mă închid într-o scoică și tac.

Ioan-Pavel AZAP

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Robert HARRIS

Fatherland

Romanul de debut al lui Robert Harris, „Fatheland“, a suscitat un interes uriaş din partea publicului american, imediat de la lansarea sa, în mai ‘93, rămânând în fruntea top-ului best-seller al New York-ului timp de trei luni. Autorul, absolvent al universităţii Cambridge, a fost multă vreme reporter pentru B.B.C. şi a colaborat la mai multe ziare din Londra, ca „Sunday Times“ şi „London Observer“, în calitate de comentator politic. „Fatherland“ e un roman poliţist, dar de o factură specială. Acţiunea se petrece la douăzeci de ani după victoria triumfală a Germaniei naziste în cel de-al doilea război mondial. Întregul imperiu se pregăteşte pentru sărbătorirea celei de-a şaptezeci şi cincea aniversări a lui Hitler, ca şi pentru cruciala vizită de pace a preşedintelui american, Kennedy, ce se anunţa şi ea iminentă. În acest timp, Xavier March, un poliţist blazat, dar foarte priceput, începe o anchetă de rutină, asupra morţii unui bătrân, găsit înecat. Lucrurile se vor complica în momentul în care se va descoperi că acesta fusese un mare demnitar nazist. În ciuda ameninţărilor Gestapo-ului, March îşi va continua ancheta, descoperind o conspiraţie uriaşă ce ar putea duce la sfârşitul Celui de-al Treilea Reich.

„Construcţia Arcului de Triumf a început în 1946 şi a fost încheiată în Ziua Redeşteptării Naţionale, în 1950. Planul arhitectonic a fost gândit de Führer şi construcţia a fost realizată pe baza schiţelor făcute de acesta în timpul anilor de luptă“

Pasagerii autocarului – cel puţin aceia care pricepeau despre ce e vorba – au recepţionat informaţia. S-au ridicat din scaune şi s-au lipit de geamuri, pentru a admira mai bine priveliştea. Xavier March, aflat pe undeva, la mijlocul vehicolului, îşi sui fiul în braţe. Ghida, o femeie de vârstă mijlocie, îmbrăcată în uniforma verde-închis, a Ministerului de Turism al Reich-ului, stătea în faţă, cu spatele la parbriz. Vocea i se auzea prin sistemul de amplificare rece şi tăioasă.

„Arcul este construit din granit şi are o capacitate de două milioane, trei sute şi şaizeci şi cinci de mii de metri cubi. Arcul de Triumf de la Paris ar intra de patruzeci şi nouă de ori în el“.

Pentru moment, Arcul se profilă în faţa lor, apoi, imediat, în timp ce treceau pe sub el, deveni un uriaş tunel de piatră dăltuită, mai lung decât un teren de fotbal şi mai înalt decât o clădire de cinsprezece etaje, având acoperişul întunecos şi arcuit al unei catedrale. Farurile şi luminile de poziţie ale maşinilor aflate în trafic pe cele opt benzi ale străzii de sub el dansau în penumbra înserării.

„Arcul are o înălţime de o sută optsprezece metri, este lat de o sută şaizeci şi opt de metri şi are o adâncime de o sută nouăsprezece metri. Pe zidurile interioare sunt săpate numele tuturor celor trei milioane de soldaţi care au murit pentru apărarea patriei, în războaiele din 1914-1918 şi 1939–1946.“

Ghida strănută. Pasagerii, conştiincioşi, îşi întinseră gâturile pentru a vedea mai bine şirurile de nume ale celor căzuţi. Formau o adunare destul de amestecată. Un grup de japonezi, plini de aparate de fotografiat, un cuplu de americani, cu o fetiţă de vârsta lui Pili, câţiva fermieri germani, din noile ţinuturi de prin Östland sau Ukraina, veniţi la Berlin cu ocazia zilei de naştere a Führer-ului, die Führertag. March se uită distrat la Galeria Celor Căzuţi. Undeva, pe acolo, se aflau şi numele tatălui şi celor doi bunici ai săi. Când ghida crezu că nu se uită nimeni la ea, îşi suflă energic nasul în batistă. Autocarul ieşi din nou la lumină.

„Părăsind Arcul de Triumf, intrăm în porţiunea centrală a Bulevardului Victoriei. Bulevardul a fost conceput de ministrul Reich-ului, Albert Speer, lucrările fiind încheiate în anul 1957. El este lat de o sută douăzeci şi trei de metri şi lung de cinci mii şase sute de metri. El este mai lung şi mai lat, în acelaşi timp, de două ori şi jumătate decât Champs Elysées de la Paris. “

Mai înalt, mai lung, mai mare, mai larg, mai scump... chiar şi victorioasă, Germania are complexul de inferioritate al parvenitului. Nimic nu e făcut în sine, totul trebuie comparat cu ceea ce au străinii.

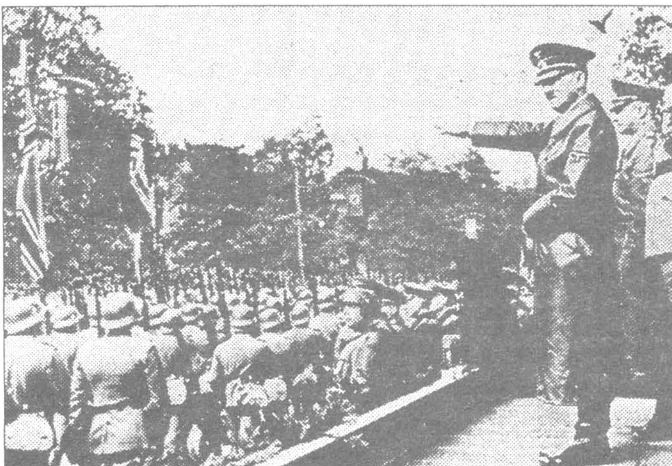
„Priveliştea Bulevardului Victoriei este considerată ca una dintre minunile lumii.“

„Una dintre minunile lumii“, repetă Pili în şoaptă.

Şi aşa părea, chiar într-o după-amiază urâtă ca asta. Bulevardul se deschidea majestuos, în faţa lor, flancat de zidurile de granit şi sticlă ale noilor clădiri concepute de Speer – ministere, birouri, super-magazine, cinematografe. La cel mai îndepărtat capăt al acestui râu de lumină, profilându-se gri, ca un vas de luptă în ceaţă, se ghicea Marele Palat al Reich-ului, cu vârful domului său pe jumătate ascuns printre norii joşi.

Din grupul de fermieri se auzeau murmure apreciative. „E ca un munte“, şopti o femeie ce stătea chiar în spatele lui March. Se afla acolo împreună cu soţul ei şi cei patru copii. Probabil că plănuiseră voiajul ăsta toată iarna. O broşură a ministerului de turism al Reich-ului şi visul petrecerii unui aprilie în Berlin: speranţe ce le-au încălzit sufletul în nopţile geroase şi întunecoase, din Minsk sau Kiev, la mii de kilometri de patrie. Cum or fi ajuns aici? O excursie organizată de compania „Forţă prin destindere“, sau două ore de zbor cu avionul, cu o oprire la Varşovia? Sau o călătorie de trei zile cu Volkswagen-ul familial, pe autostrada Berlin-Moscova?

Pili se smulse din braţele tatălui său şi se duse pe unul dintre locurile din faţă. March îşi ciupi uşor şaua nasului, între degetul mare şi cel arătător. Era un gest reflex pe care-l căpătase... Când?... Pe vremea când naviga pe U-Boot (submarinele germane, n.t.), presupunea. Când zgomotele navelor de război britanice răsunau atât de aproape, străbătând hula, încât niciodată nu puteai fi sigur dacă următoarea lor mină anti-submarin nu va fi şi ultima din viaţa ta. Fusese reformat din marină în 1948,

fiind suspect de tuberculoză şi-şi petrecuse un an în convalescenţă. După aceea, neavând altceva mai bun de făcut, se înrolase în „Marinekustenpolizei“, paza de coastă, în Wilhelmshaven, cu gradul de locotenent. În acelaşi an se căsătorise cu Klara Eckart, o soră medicală pe care o cunoscuse la clinica T.B.C. În 1952 trecuse în rândurile poliţiei din Hamburg, la secţiunea criminalistică, „Kripo“. În 1954, Klara fiind deja gravidă cu Pili, iar mariajul lor aproape destrămat, veni şi avansarea la Berlin. Paul - Pili - se născuse exact cu zece ani şi o lună în urmă.

Cine fusese de vină pentru divorţul lor? Nu putea s-o acuze pe Klara. Ea nu se schimbase în timpul căsniciei. Întotdeauna fusese o femeie puternică, care dorea lucruri simple de la viaţă: un cămin, o familie, prieteni, un oarecare succes social. Dar March, el SE SCHIMBASE. După zece ani în marină şi un altul practic în izolare totală, se trezise într-o lume pe care cu greu o mai putea recunoaşte. Chiar dacă se ducea la muncă, privea televizorul, mânca împreună cu prietenii sau - mulţumită lui Dumnezeu - se culca cu nevastă-sa, deseori îşi imagina că încă se află pe un U-Boot - patrulând solitar în adâncul mării, mereu în gardă.

Îl luase pe Pili pe la prânz, de la locuinţa Klarei - o casă dintr-un cartier construit după război, în Lichtenrade, în sudul oraşului. Parcatul în dreptul casei, sunatul claxonului de două ori, după care aşteptarea, până la sosirea lui Pili. Asta era rutina ritualului care se stabilise, tacit, de la divorţul lor, de acum cinci ani. Asta pentru a evita întâlnirile penibile. Era un ritual ce trebuia îndeplinit o duminică din patru, pe lună, dacă-i permitea serviciul, aşa cum stipula legea căsătoriilor din Reich. Se întâmpla foarte rar să-şi vadă fiul marţi, dar acum el era în vacanţă. Începând din 1959, se înlocuise vacanţa de Paşti cu o săptămână liberă, de ziua Fuhrer-ului.

Când uşa se deschise, apăru Pili, ca un copil-actor, împins în scenă, împotriva voinţei sale. Purta noua sa uniformă „Pimpf“ - cămaşă neagră, lucioasă şi pantaloni scurţi, albastru-închis. Băiatul se strecură în maşină fără nici o vorbă. March îl bătu pe umeri, tandru.

„Arăţi nemaipomenit. Cum merge şcoala?“

„Bine“.

„Dar mama ta ce mai face?“

Băiatul dădu din cap, fără să răspundă.

„Ce-ai vrea să facem astăzi?“

Din nou, băiatul refuză să răspundă.

Cei doi au luat prânzul pe Budapester Strasse, vis-à-vis de Grădina zoologică, într-un restaurant modern, cu scaune de plastic şi mese acoperite cu vinilin. El îşi comandă o bere şi cârnaţi, fiul său - suc de mere şi un hamburger. Au discutat de „Pimpfen“, iar Pili a fost încântat. Până când nu deveneai „Pimpf“, nu existai - „o creatură lipsită de uniformă, care nu a participat niciodată la un marş sau la o manifestaţie“. Aveai dreptul de a te înscrie în momentul în care împlineai zece ani şi rămâneai membru până la paisprezece ani, când puteai deveni membru plin al „Hitlerjugend“-ului.

„Am fost primul la examenul de acceptare“.

„Bravo, băiete“.

„Trebuia să alergi şaizeci de metri în douăsprezece secunde“, spuse Pili. „Să faci săritura în lungime şi trasul la ţintă. Apoi, marşul de rezistenţă - o zi-jumate. Başca partea scrisă. Filozofia de partid. Şi trebuia să reciţi pe dinafară Horst Wessel Lied “.

Pentru o clipă, March crezu că băiatul va începe să cânte, aşa că i-o tăie scurt: „Dar pumnalul?“

Imediat, Pili începu să-şi scotocească buzunarele, cu fruntea încreţită de concentrare. Cât de mult seamănă cu mama sa, gândi March. Aceiaşi pomeţi ridicaţi şi gură puternică, aceiaşi ochi căprui, depărtaţi... Pili scoase pumnalul şi-l puse cu grijă pe masă, în faţa lui. El îl ridică. Îi amintea de ziua în care îl primise pe-al său. Când fusese asta? În ‘34? Emoţia băiatului care se simte acceptat în societatea bărbaţilor... Îl răsuci în mână, iar zvastica de pe prăsele străluci în lumină. Îl cumpăni în palmă, apoi i-l întinse înapoi.

„Sunt mândru de tine“, îngână el. „Ce program propui? Am putea merge la cinematograf. Sau la Grădina zoologică.“

„Vreau să facem turul oraşului cu autobuzul“.

„Dar şi data trecută am făcut acelaşi lucru. Şi cealaltă dată, la fel!“

„Nu-mi pasă. Eu vreau cu autobuzul!“

...

„Marele Palat al Reich-ului este cea mai mare clădire din lume. Se înalţă la mai mult de un sfert de kilometru şi, în anumite zile, vârful cupolei nici nu mai poate fi zărit. Numai aceasta are o sută patruzeci de metri în diametru, iar catedrala „Sfântul Petru“ din Roma ar putea fi cuprinsă în ea de şaisprezece ori. Marele Palat este folosit numai pentru cele mai solemne ceremonii ale Reich-ului german şi are o capacitate de o sută optzeci de mii de persoane. Un fenomen interesant şi absolut nemaiîntâlnit în altă parte a lumii: răsuflarea acestui mare număr de fiinţe umane se ridică spre cupolă, unde formează nori, care se condensează, căzând înapoi, sub forma unei ploi fine. Marele Palat este singura clădire din lume care-şi creează propriul climat...“.

Traducere şi adaptare de Radu BĂIEŞU, după „Fatherland“, de Frank Harris, ed. HARPER COLLINS, New York (1993).

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Srba IGNJATOVIĆ (Serbia)

Nichita Stănescu, o tainică încifrare

În pragul sfârşitului acestui secol trist, investigatorii ingenioşi ai poeziei - oricât de subtile ar fi teoriile pe care le-au creat până acum - trebuie să recunoască faptul că nu s-au îndepărtat esenţial de ceea ce traducerile din arta poetică ştiau şi subînţelegeau încă din primele lui decenii. La început, ca şi la sfârşit, în fructul fiecărei traduceri rămâne în continuare Cuvântul. Cuvântul, adică limba, într-o universalitate diversă şi într-o mobilitate universală.

Acest lucru îi era bine cunoscut şi lui Arthur Lundquist în perioada când se ocupa, de o oarecare bucată de vreme, de poezia lui Nichita Stănescu. Observând că poetul, în principiu, nu foloseşte cuvintele „cu înţelesul pe care îl au ele de obicei", ci le introduce în noi constelaţii şi, prin aceasta, supune sensul dinainte atribuit lor, Lundquist vorbeşte deja despre noutatea limbii poetice şi despre sensuri nou-născute, care se întind de la „aproape insesizabile până la extrem de izbitoare".

Dacă am recurge la o limbă asemenea celei pe care Nichita Stănescu o folosea cu plăcere în eseurile sale, am observa că fiecare constelaţie lingvistică nouă este analogă naşterii unei noi galaxii, unui nou arhipelag sau, cel puţin, unui nou atol de corali. Poetul care, în tot timpul scurtei sale existenţe, a fost măcinat de ideile actului poetic total şi ale poeziei absolute - şi chiar a ărs ca un *poet absolut*, nici mai mult, nici mai puţin, chiar dacă, în propria viziune asupra metamorfozei, s-a risipit pe sine sub nenumărate chipuri şi nenumărate forme - nu a putut gândi altfel decât în coordonatele integrale ale minţii omeneşti: cosmice, planetare, la nivel de civilizaţie...

Şi cuvintele lui erau într-adevăr „jumătate timp, jumătate lucruri". În concordanţă cu aceasta, el îşi şi diferenţia ideile care ar putea fi clasificate cu ajutorul unor simboluri matematice simple, astfel încât - în cazul unei aşa-numite interpretări coerente - se ajunge la deplina egalitate a unor termeni, după cum, în caz contrar, aceasta nu se poate nicicum realiza. Gândirea corespunzătoare, de fapt ideile corespunzătoare, el le numea „idei tulburi". Care ar fi, în acest caz, echivalentul lor cunoscut?

Probabil că este vorba despre capacitatea omenirii de a visa, intui şi pătrunde cu mintea în tot ce este încă nedescifrat şi neştiut, o adevărată provocare pentru vizionari, fie ei oameni de ştiinţă sau poeţi cu bulgări de diamante sub învelişul frunţii. Nichita Stănescu şi-a pus „postulatele" poetice în concordanţă cu acest lucru. A cernut realul (ca fenomen) de adevăr, fiindcă ce este adevărat poate fi şi ascuns, inaccesibil şi insesizabil simţurilor, şi aproape imposibil de măsurat cu metrul etalon al pragmaticii. A proclamat estetica drept „expresie supremă a conştiinţei". A pus semnul egalităţii între posesia unei anumite părţi (de adevăr) şi posesia întregului - probabil că nu din cauza unei înclinaţii către arbitrar, ci din încredinţarea că drumul către adevăr curge tocmai în acest fel: parte cu parte, parte cu parte... Recomanda ca despre multe lucruri să îi întrebăm pe cei morţi. A declarat că *a fi continuu* înseamnă, de fapt, *a nu fi*.

După cum foarte lesne se poate observa, el s-a ocupat cel mai puţin, în meditaţiile şi punctele sale de vedere poetice, de chestiuni specific, strict poetice. Din această cauză îşi crea poezia ca pe un rezultat final, ca pe o unică soluţie pentru *ecuaţia vieţii*... Chiar dacă are versuri care înclină către abstractizare, mai exact - către o artă înaltă, abstractă (nu îndrăznesc să spun *logică*) a combinatoricii... Sau - în poezia lui Nichita Stănescu există acele versuri şi *locuri* (noduri şi semne) tocmai pentru că el tindea către actul poetic total şi către poezia absolută, purtându-se pe sine drept dar şi jertfă.

Să vedem cum a scris despre Bacovia şi despre Ţuculescu.

Despre Bacovia, cu multă consideraţie, descifrându-l într-un mod interesant, reuşind să evoce însăşi senzaţia, însuşi efectul poeziei bacoviene. Pentru a-l invoca în propriul text şi pentru a-l face, încă o dată, „perceptibil" din punct de vedere lingvistic şi raţional.

Iar despre Ţuculescu scrie cu o înţelegere absolută, penetrând valoarea simbolică a culorilor, ca şi întâmplarea care poate fi reprezentată pe pânză doar cu mijloace plastice, nicidecum cu mijloace narative sau descriptive.

Către sfârşitul textului evocat aici (despre „albastrul tragic"), el notează că Ţuculescu - aflând că stă de vorbă cu un tânăr poet şi nu cu un pictor - începe „o lungă şi avizată discuţie despre Mallarmé şi Valéry, pe care îi stima şi asupra cărora avea nişte viziuni profund originale". În textul său, Nichita Stănescu îi răspundea printr-o profundă şi originală înţelegere a picturii, împlinind astfel mult-doritul cerc. Sfera.

Vom observa acelaşi rapid şi aparent „schimb de teze" şi în multe din versurile sale. Lundquist avea dreptate atunci când releva că această libertate a cuvântului la Nichita Stănescu duce la libertatea lucrurilor, că el îşi trăieşte poezia ca pe un „proces al eliberării". Pe de o parte, este vorba despre o eliberare literală de tot ce este concret şi material, de gravitaţia terestră şi de greutatea vieţii pământene. Pe de altă parte, este vorba despre neglijarea şi anularea a tot ce e limitat, şi despre căutarea unei noi substanţe. Va fi oare de ajuns dacă o considerăm doar o substanţă „metafizică"? De bună seamă, nu.

Continuând să mergem pe urmele lui Lundquist, tinzând să-i radicalizăm demersul, să spunem că Nichita Stănescu înţelesese cu adevărat că în limbă totul este posibil. În limbă, numai în limbă. Este posibil, dar nu întotdeauna, şi nu oricui accesibil.

Considerând starea ludică a poeziei drept starea ei impură, el a arătat totodată către acel *semn al deosebirii*, limpede şi mai mult decât evident, în raport cu tot ceea ce este în poezie joc de dragul jocului, inovaţie de dragul inovaţiei, formă fără greutate.

De vreme ce a numit puterea de a simţi realitatea drept *epică* (a acestui timp, aş îndrăzni să adaug), atunci a subînţeles - însetat după actul poetic absolut - că şi *omul însuşi* este „o formă a vieţii complementare", după cum l-a şi declarat - aproape în acelaşi moment - drept cel ce construieşte despre sine *o abstracţie proprie*.

Putem, prin urmare, presupune că actul poetic total, *poezia trăită* şi propria soartă au fost alese ca aspect al poeziei absolute, oricât de conştient ar fi fost poetul că aici este posibilă numai perfecţiunea operelor incomplete?! Aşa-numitele detalii tehnice despre această operaţie creatoare complexă, cercetătoare şi, îndeobşte, multilaterală ne-au fost lăsate într-un mesaj de o minunată simplitate: în poezia *Lecţia despre cub*. La fel cum, în *Daimonul meu către mine*, poetul a primit mesajul-cifru de a se schimba, până la urmă, în cuvânt. Sau aşa cum, într-un moment mai mult decât sensibil (în poezia *Fiind şi strigând*), punând semnul egalităţii între sine, poporul român, mamă şi Sfânta Fecioară, a implorat - şi poate chiar a şi obţinut - cea mai înaltă protecţie, aceea cerească, pentru neamul său.

În secolul acesta, care a născut şi a văzut multe, nu există prea mulţi poeţi de acest gen. Aici se regăseşte tainica încifrare a lui Nichita Stănescu.

În româneşte de
Adrian COSTEA

SPORT

Amestecate de tot

Aproape de cercul polar, într-o ţară în care chiar şi regele aliniat mulţimii încurajează echipa reprezentativă, fetele noastre au pierdut şi graţie arbitrilor care au trecut cu vederea faulturile comise pe la 7 m. Am ocupat un meritat loc 4 în ierarhia mondială a handbalului feminin şi asta, deocamdată, e bine. •Tocmai în ziua în care mă străduiam să dictez, presat de timp, aceste mici rânduri de serviciu, pe sub geamurile falnice ale primăriei diriguite cu întunecată statură de vestitul C. Halaicu, s-a desfăşurat un maraton al studenţimii democrate care clama cu glas puternic: „Iliescu pentru noi /este Ceauşescu doi!"Aşa, băieţi! Vă învaţă bine nenea Emil, rectorul vostru, care ba se sărută cu greviştii foamei, ba dă o fugă până în Belgia să tragă un discurs despre democraţie. De fapt, de ce să nu strigaţi „Jos Iliescu" şi „Jos Guvernul" când tot luaţi o bursişoară de 20.000 lei? Rău ar fi dacă aţi striga „Jos Emil Constantinescu". Cam atâta despre Daciada de iarnă a studenţilor şi elanul lor sportiv. • A început Cupa României la fotbal şi Bătrâna Doamnă continuă seria ghinioanelor spre bucuria domnului Fănuş Neagu, pierzând cu 2-0 la F.C. Argeş. E pentru ultima oară când voi scrie un articol de sport improvizat, mai ales că noul redactor şef, poetul Gheorghe Tomozei, mi-a pus în vedere să scriu adevărul şi numai adevărul. • Continuă în „Evenimentul zilei" „Viaţa romanţată a portarului Prunea", povestită de el însuşi. Aflăm cu această ocazie la câte materii a rămas corijent anual, când a văzut primele femei dezbrăcate şi care a fost reacţia la acest eveniment. Trebuie să remarcăm că talentul de portar al simpaticului Prunea este net superior celui de povestitor. • Dacă este adevărat că la Arad anumiţi suporteri mai nervoşi au vrut să-l nimerească pe crainicul Ilie Dobre cu obiecte ceva mai contondente, ne exprimăm dezacordul faţă de acest comportament huliganic şi amintim con-orăşenilor noştri zicala: „Ardeleanu-i domn şi atunci când doarme! " •A început bătălia pentru acreditarea la sărbătoarea fotbalistică din America. Dorinţa de participare e mare, locurile puţine, se aşteaptă sponsori generoşi şi se trag sfori în culise. În ce ne priveşte, din pricina groazei de avion nu vom ajunge niciodată să vedem continentul descoperit de Cristofor Columb. • Acestea fiind zise, în preajma sfântului Crăciun, subsemnatul vă doreşte ceea ce vă doriţi şi dumneavoastră, şi chiar mai mult decât atât.

Mircea MICU

Vito MARKOVIĆ (Serbia)

Poeme

A DOUA AMENINŢARE

Vai
Dacă mi se face rău

Am să-ţi dau dureri
Am să-ţi dau dureri
Am să-ţi dau dureri
Am să-ţi dau dureri

Am să-ţi dau variolă
Am să-ţi dau variolă
Am să-ţi dau tifos
Am să-ţi dau tifos
Am să-ţi dau vărsat de vânt
Am să-ţi dau vărsat de vânt
Am să-ţi dau guturai
Am să-ţi dau guturai
Am să-ţi dau răni
Am să-ţi dau răni
Am să-ţi dau arsuri
Am să-ţi dau arsuri
Am să-ţi dau fracturi
Am să-ţi dau fracturi
Am să-ţi dau suferinţe

Am să-ţi dau lacrimi
Am să-ţi dau lacrimi
Am să-ţi dau moarte
Am să-ţi dau moarte
Ţie am să-ţi dau
O dulce moarte la culcare.

SĂRĂCIE, VIS

Am casă
Nu am uşă
De la un perete la altul
Mă învârt ca-n colivie

Mă întâlnesc cu un trandafir
Intru în el
În inima trandafirului
Nu aud tunetul.

PĂDURE DEASĂ

Mă apropii încet
De un început făgăduit de primăvară

Mă urc fără să ezit
Pe buturuga predestinată
Din răsputeri
Pe buturugă

Sub secure de gealat
Îmi pierd capul.

MIŞCARE

Vine ora vânătorii

Aprinzi făclii
Anunţi noaptea plecării

Azvârli o pasăre în cer

Străpungi cu ea
Întunericul înălţimilor.

În româneşte de
Ion COCORA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro